

המציפה

עתו שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על "המצפה" עם ההוספה הספרותית החדשית רמת המצפה:

כאוסטריא-אונגריא:
לשנה . . . . . 7 כתרם
לחצי שנה 3.50
לרבע 1.75

באשכנז:
לשנה . . . . . 8 כתרם

ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרם — 9.50 פראנק.

על "המצפה" בלי ההוספה הספרותית אין לחתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח

ברכת מ"מ 60 הלר. בראש הגליון שני כתרם.

גליון בודד 12 הלר.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כי אם גם שם מקום בית הדאר הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:
"HAMICPE"

Kraków.
(בחיץ לארץ להוסיף: Oesterreich.)

Kraków, 9 Lipca 1909

גליון כח

קראקא כ' המזן פ' פנחס תרס"ט.

לכו. ובכן הוא טשים ע"פ קרלייל את יראת הכבוד לעיקר ושרש האמונה.

"ואולם — הוא אומר — היהודי כל-כך הרבה לעסוק בכל מה שבא ממרום, כל-כך הרבה למפל בקרשי-שמים, עד שהוריד את המרום לא רק אל האדמה, אלא גם אל הרפש. הוא כל-כך השתדל לעשות את החול קדש עד שלבסוף נעשה לו הקדש — חול הקברן, המטפל במתים כל ימיו, מתיחס אל המתים כאל אבן-דומם, בלי שום יראת-הכבוד. השמש בבית-הכנסת, שמתפללים בו כל הימים, מסיח בשעת-התפלה ועושה בשעה זו כל מה שנצרך לו לעשות, בלי שום יראת-הכבוד. והיהודי, שכל יומו הוא עבודת-אלהים ארוכה אחת, היהודי, שגם בשבתו וביתו וגם בלכתו בדרך, בשבכו ובקומו, באכלו ובשתותו, הוא עוסק בעניני-אמונה, — בעל-ברחו נעשתה לו האמונה חול והוא החליף אותה בדת המעשית. יותר מדאי זמן מבלה היהודי בתפלתו, יותר מדאי הוא עושה תפלתו קבע, ועל-כן מן הנמנע הוא, שלא תעשה לו התפלה מצות-אנשים מלומדה. היהודי יותר מדאי רגיל הוא בבית-הכנסת ובכית-המדרש, ועל-כן אין להתפלא כלל, אם אין לו אותה יראת-הכבוד בפני "בית התפלה", שיש לבני שאר העמים, אם הוא אוכל ושותה וישן בכית-המדרש, אם בית-אלהים זה נעשה לו מעין "תקדש", ו"קלוב" באחד. ואין להתפלא גם על זה, שהיהודי, שכל-כך מרוכזים חשבונותיו עם הקדוש ברוך-הוא, שאינו נצרך לשום ממצע ומתוך בינו ובין רבונו בצורת "כתן", אינו מרבה לחקור על מהות האלהות ומהות סדר-העולם

העמים, עדיין משכילי היהודים מוכרחים להשתעשע בהטריות נסה מן הנסה.

אך סבה אחת מצא קלוזנר לחסר האמונה בישראל, שאע"פ שאינה אמת בתור סבה, אמת היא מצד עצמה וראויה בכל אופן להתבונן בה. הוא כותב כך: "האמונה אינה אפשרית בלא יראת-הכבוד — ויראת-כבוד זו היא היא שתחסר לעם-ישראל. האמונה ההיה, היוצרת, באה מתוך יראת-הכבוד. השתוממות מתוך יראת-הכבוד — אומרת קרלייל — היא שורש ההערכה, ולעולם לא תכחד מנפש האדם, ולעולם תשלוט על נפשו". ובמקום אחר הוא אומר: "דעתי היא, שהמחשבה בלי יראת-הכבוד צריכה להיות עקרה ואפילו מפסדת ושעבודתה לכל היותר עוברת היא, כתבשיל מן המטבח, באותו יום שנולדה בו. לעולם לא תתפשט, כורע שמפיץ האבר מלוא חפניו, ולא תשא פירות, שביאו ברכה ושפע לכל הזמנים". ולבסוף: "דע לך: בלתי-נכחדת היא יראת-הכבוד של האדם בפני כל מה שבא ממרום או כל מה שיכול ליחס לעצמו מוצא כזה פחות או יותר בצדק".

בכל הפסקים האלה, שהביא מקרלייל, אמנם לא נאמר, שיראת-הכבוד היא אמה של האמונה והשכל נותן את ההפך, שהאמונה היא אמה של יראת הכבוד. כתנ"ך אין האדם מצווה כלל על האמונה, התורה מניחה את האמונה כדבר המובן מאליה, כדבר טבעי ומושביל ראשון ואינה מזוהרת רק על יראת הכבוד: "את ה' אלקיך תירא" והרבה פסקים כמותו. אלא שכמשכיל עברי מוכרח הוא להכרך אחרי אחרים אם גם ע"פ פירוש, שהוא רק חזון

רעכיל בראנדעס מאורשים בחרש תמוז תרס"ט קאלאמיא. קראקא.

הננו מוכרים בברכה מז"ט מאת הפרנס הגביר מר שמואל לאנדא מקראקא ומחהנו הגביר מר משה בראנדעס לארסו בניהם. המערכת.

יראת הכבוד.

במאמרי "אמונה" בגליון כ"ו הראיתי על מוחה טשמת, כי ד"ר יוסף קלוזנר עורך "השלח", סופר בעל השפעה מרובה יראש המדברים עתה בין חושבי המחשבות החדשים, סתופף על לכו ואומר: חטאנו, עוינו ופשענו, כי עוכנו את האמונה באלקים, כי חכמי העמים כבר שבו אל ארון כל המעשים וחכמי ישראל החדשים עודם עוזבי אלקים ואינם מרגישים כורם החדש. וקלוזנר טחפש אחרי הסבות, שגרמו את חסר האמונה בישראל.

כבר העירותי, שלא היו ליהודים סבות מיוחדות לזה. הרי לא יוכל שום אדם להעליל על היהודים, כי המה המציאו את הכפירה. הרי לא יהודים היו רבותיו של רוסא ושל דרווין. הכפירה של משכילי היהודים היא רק חקוי מעשי אחרים, אלא שהיהודים מפריזים יותר בכל דבר ומאריכים להחזיק בכל שמה יותר מעמים אחרים, לפי שהם מושבעים קונורוטיבים ומתאחרים תמיד. וכזמן שכבר החלו גענעים לאלקים לפעם את מוכי חכמי כל

מקנאה בה! אמת שבעלה זקן ממנה פי שנים, אכל מה איבפת לה, ומה ממנה יהלוך? ומי יזכור לה עתה את חמאת נעוריה, כאשר נרשה אותה דודה החוצה באישון לילה, כאשר הרגישה האומללה, שדודה מתחכב עליה יותר מבשורה. ואם אחרי מותה, פרש אורו הרוח בעצמו את כנפיו עליה, עתה היא אשה צדקנית, גבירה ועקרת הבית, וכל הליכותיה והנועותיה מעידות, כי היא מאושרה ושמחה בחלקה.

ומדוע לא תשמח בחיים? היש לה דאגה פרנסה? היש לה צער גדול בנים? בת אחת ילדה, והכינה לה מינקת כבד בימי הריגה, ואחר כך אומנת מיוחדת והיא, גברה הבית, יושבת תמיד בחבוק ידים ודואגת דק איך להמציא יום יום מאכל האוה אחר, למלא את בטנה. ואותה הבת בעצמה? אלקים יודע, אם היא בת ישראל בשדה!... מדוע ילדה אותה אחד עבור חמש שנים לשבתה עם בעלה הזקן? ודוקא תשעה חדשים אחר אשר התאכסן אצלם אותו הדקטור ימח-שמו!... גם סומא רואה, שקלסתר פני אותה הילדה אינו דומה כלל לאבותיה. לה עינים שחורות כדבדבניות, ואלה שלו הן ירקרקות-כהות ושל אמה בחולות. והשערות רק זקן אשמאי, כמו שלום המזוג המובה בסגורים אינו רואה, כי השערות האדמדמות

ללחם, ולתוספת המצוקה חלטה היא. אין זאת רק עין רעה שלמה בה. האפשר הדבר, כל אותן השנים היתה בריאה ושלמה, עובדת בחמור מן הבקר עד הערב, מבשלת ואופה, מבכסת ומטפלת בבנים, את כלם בעצמה היניקה וכיום בהיר אחד חלטה, ודוקא כאשר התחילה בהה הבכירה עוזרת לה בהליכות הבית! אמת כי אחר לידת משה'לי בנה הקטן נחלדל גופה וכחותיה נתמעטו, אבל לעמת זה הרי לא עשתה כמעט כלום בבית, אלא מה שכלבלה את התינוק וחלצה לו שר. היא הרגישה אמנם חולשה בנפשה ורפיון בכל אבריה, הרגישה, כי לא חלב שדיה אך מה עצמותיה הוא מוצץ, אפס היכלה לקחת לו מינקת כחנה אשת המזוג?...

חנה, זאת פרת הבשן מסובלת בשר עם סנטרה הבפול שמונה! מי שלא הכיר אותה בימי חרפה... היא היתה שפחה אצל דודה החולנית, נשאה את העביט ושפכה את השופכין, ועכשיו... רבש"ע! כמה חוצפה לה בבואה בשבת לעזרת נשים, היא יושבת לה במקום הראשון בבית מורה אצל הרבנית ומתנפחת כתרנגל הודו. אם היא, שרה'לי, מברכת אותה בשבת טובה, אזי היא משפילה את עצמה להניע לה בראשה. הוי, כמה היא שונאה אותה, וכמה היא

פיליטון.

שתי נשים.

ציור מאת ישעיה פוכם.

שרה'לי, אשת ר' נחום הדיין בעיר פרשדונה, יצאה מביתה, לנסוע אל המרחץ קריניצה. החמה יצאה מנרתיקה, קרניה חמות ולוהטות, ושרה'לי עטופה במטפת חמה, פניה חורים, ריעדת קצת מקור פנימי ומשתעלת כפעם בפעם. היא נפרדת מבעלה, נושקת את המזוזה, מחבקת את הילדים ומנשקתם ומצוה את בתה הגדולה, נערה כבת שתיים עשרה, להשגיח עליהם, נותנת לכל אחד איזו פרושות דמי פרידה, והולכת לשבת על המרבנה, העומדת ומחכה לא רחוק מבית מגורה, אצל ביתו של שלום המזוג, אשר גם אשתו נוסעת למרחץ אתה יחדו.

שרה'לי הולכת בראש מורד ומתאנחת לדגעים. הוי בכמה קרבנות, בכמה שפיכות דמים עלתה לה הנסיעה הזאת, אשר כל כך הזהירו וצוו עליה הרופאים! בביתה גדול הדחק, הפרנסה איננה מצויה, הילדים ערומים ויחפים, ולא לעתים רחוקות הם דעכים גם

שלו — אם הוא תלמיד-חכם — ואין לו יראת-כבוד עמוקה בפני הכח הממיר והנעלם — אם הוא ארס פשוט. יותר מדאי הוא מרבה להזכירו בכרכותיו ולהטריחו בתפלותיו, ועל-כן אי-אפשר לו להרגיש באמת (אפילו אם יודע הוא דבר זה מפי השמועה או מתוך ספרים) במרחק האינ-סופי שבין רבון כל העולמים הבלי-גחוק והבלתי-מושג ובין הארס בן התמותה. העמידו אלה לעומת אלה את הספרים העבריים העוסקים בשאלות דתיות מעשיות ואת הספרים העבריים העוסקים בחקירות אמוניות עיוניות — ותתפלאו על המספר המועט של אלה האחרונים לערך מספרם העצום של הראשונים. וכשהיהודי האדוק יצרך את כל השעות, שבהן עשה בחייו, "חשבון-הנפש" ככל הנוגע ליחוסו לאלהיו ולשאלות ההשגחה, ואת כל השעות שבהן עסק בקיום המצוות המעשיות, ויצני אלו לעומת אלו — יתפלא וישתומם על מעוטן של הראשונות ועל רבונן של האחרונות. אמת הדבר, שלחשוב מחשבות על שאלות האמונה לא כל אדם זוכה, בעוד שכל אדם יכול לקיים את המצוות; אבל הרי זהו עצם ההבדל, שבין היהודים לבין אומות-העולם: כל יהודי הוא רב וכהן לעצמו, פוסק את כל ה"שאלות" לעצמו ופותר את כל החידות. ודוקא מפני שהיהודי רבוכהן הוא לעצמו, דוקא מפני שהיהודי דימוקראטיה היא מאין כמוה וזאת תהלתה מכמה צדדים — דוקא מפני זה אין יראת-הכבוד ליהודי; ובמקום שאין יראת-הכבוד, אין יצירה חיה של ערכי-אמונה, אין התעמקות בשאלות, שהן, "כבשנו של עולם", ואין הזדעזעות מפני הסוד הגדול של אינ-הסוף. האמונה מתמעטת והולכת גם אצל אומות-העולם, אבל לא במדה מבהילה כזו שאצלנו. אצלם תמצאו עדיין אנשים ונשים משכילים בלשונות ובכל מדע, שלכותיהם מלאים אש-אמונה ממש שמקיימים את הצירימוניות הדתיות באהבה, באים לבתי-בנסיות, קוראים ספרי-אמונה נוצריים ועל-כל-פנים אינם מלגלים על הדתיים כלל וכלל. ואצלנו הלא ידוע הדבר, שכל נער, שקרא ספרים חיצוניים אחרים ויודע מעט לועזית, חושב לחובתו הקדושה, "לקרוע את היהדות", להתרחק ממנהגינו הדתיים, הלאומיים, אף מן היותר יפים ולראות את המקיימים אותם כ"חשוכים", ו"נסונים-לאחור" וכמעט כמשוגעים ממש. "ביום-הראשון הירוק של הנוצרים — כתב איש-הלב בן-עמי באחד ממאמריו — אפשר לראות אלפי נשים משכילות נושאות ערכים בידיהן בראש כל הוצות כלי שום חששות, שמא יאשימו אותן ב"ריאקציוניות"; ואולם נסו נא לתת לבת-ישראל שלמדה בנימנסיון את האתרוג ואת הלולב שלנו,

שתשא אותם ברחוב בסכות — כלום לא יאחזה השבץ בו כרגע?" והיהדות הלא מושכלת היא בעיקרה משאר האמונות, והאמונה הישראלית הלא אחוזה היא בלאומיות הישראלית כשלהבת כנחלת, ועל אמונה זו הלא הקריבו אלפי-אלפים מישראל את נפשותיהם כמשך אלפי שנים. היכן הוא כחה של זו, אם לא יבלה להחזיק מעמד בפני הזרם האנטי-דתי החדש אפילו חמשים שנה?"

"התשובה הרגילה — החיים החדשים אשמים, הגלות אשמה -- תשובה היא, אבל היא לכדה אינה מספקת. אם השפעת החיים של עכשו נוראה היא ליהדות מן האינקוויזיציה והפרעות של ימי-קדם וימי-הבינים, אז אין ספק בדבר, שיש בה איזה לקוי פנימי. ולקוי זה הוא, לדעתי יראת-הכבוד במוכח שאמרת. הקדש נעשה חול מפני שהיה יתר על המדה — וכל יתר דומה כנטול. הקורבה היתרה במצוות עשתה את המצוות הקדושות לענין של חול — את התפלות, את הברכות, את בית-המדרש ואפילו את השבת עם תרי"ג צווייו ולאוייו. מה ש"כלנו חכמים, כלנו נבונים, כלנו יודעים את התורה" — דבר זה עצמו הסיר סוף סוף את יראת-הכבוד מעל היחס אל התורה, אל הרבנים ואפילו אל הספרות והסופרים שלנו, שכמובן ידוע הם יורשי התורה והרבנים."

"כדי שתתחיל אצלנו עוד הפעם תקופה של יצירה צריך שתתחיל האמונה לפעמנו מחדש. וזו אינה אפשרית אלא אם נחדל מלהיות, "כלנו חכמים" — אם נהיה יותר פשוטים, יותר טבעיים, פחות "כהנים" ופחות "ידענים", ההתנאות וההתחכמות והחריפות וידיעת-הכל ובטול-הכל צריכים לחדול. צריך שהאדם היהודי יעשה ישר, פשוט ואז לא יבקש "חשבונות רבים". ורק במקום שאין "חשבונות רבים" — רק שם מתחלת יראת הכבוד ונולד רוח-הקדש. פשטות ותמימות וטבעיות הן כתרם בפני היכשות והן מעין האמונה העליונה, שהיא מקור החכמה העליונה... משתוקקים אנו, שתשוב לתחיה תקופת תהלים, איוב וקהלת, שיקומו לנו עוד הפעם "מבקשי-ה", שבספרותנו החדשה יתעמקו ציורי הטבע, יורגשו עוד הפעם אותם הגעגועים ובלות-הנפש, שנתגלו כחרוזים נפלאים מעין "ידיד-נפש, אב הרחמן, נפשי חולת-אהבתך" — ומעין חרש של מחשבות והרנשות יפכה מספרות זו וישקה את חלקתנו הצחיחה כלה, וממילא יפרה גם את תנועתנו הלאומית ויגדילה וירחיבה. וזה אינו אפשרי כל זמן שלא נגרש מתוכנו את ה"משכילות" ואת החכמנות ואת הידענות, כל עוד לא נעמוד בחרדת קדש לפני סודות-היצירה ורוי העולם, כל זמן שלא נכונן את מבטינו לעמת ננוי הנסתרות החבוים

בכל פנה שאנו פונים וכל עוד לא נלמד לדעת, שיראת-הכבוד היא הדבר היותר אלהי שבאדם".

התוכחה הזאת, כאמור, נכונה היא מצד עצמה, אי אפשר אף ליהודי חרד לירא מפני אלקים בחרדת קדש כמו לבעל אמונות אחרות, היהודי הוא בן בית ביותר אצל אלקיו. מפני שהוא מצוי אצלו יותר מראי ולא עוד אלא שכל מושג "יראת שמים" נמחה מלבות היהודים בזמן הזה והם מחליפים אותה כמושג "יראת חטא", שהוא ענין אחר לגמרו. אבל בכ"ז אין זאת סבת חסר האמונה, כי האמונה אינה מסקנה ליראת הכבוד אלא אדרבה סבתה.

ענינים מדיניים.

המשבר באוסטריא. לא מצאו עוד הממשלה ועוזריה עצה להדביק איזה מלאי על הקרע החדש, הנקרא אַבסטרקציון של אגודת הסלבים. כבר בקשו הסוציאליים להציל את עבודת הבית ודחוס יתר המפלגות. האגודה הסלבית, השונאה גם כלי כל חטא את הממשלה האשכנזית, שנתמנה שלא כמובתם של הסלבים אינה נותנת את הפרלמנט לדין ע"ד בריהות המסחר עם רומניא ויתר ארצות הבלקן, כי בגלל זה ירד מחיר הבהמות. גם כועסים המשיכים על האשכנזים, כי הפרו בשנה שעברה את עבודת ועד המדינה כפראג והסלובים כועסים על אשר הכטיחה הממשלה אוניברסטה איטליה לאימרים ולא להם. כשכוע הזה התחברו אליהם גם מפלגת העם הפולנית ומפלגת הרוזנים, כי גם הם יראים מפני בריהות המסחר. כל העמים הסלבים התייצבו אפא כצרים נגד הממשלה. הממשלה נושאה ונותנה עמם כשקידה ורוצה כבר להכטיחם, כי תתמוך את עובדי הארמה בכל המדינות ביותר מחמשים מיליון כהר בתור תשלומי נזק בעד בריהות המסחר. גם הקיסר בעצמו התערב כריב וקרא נבלה למעשי הסלבים. הממשלה החליטה, שאם לא ישוכו הסלבים מדרכס ולא יקחו בחזרה את שכעם ההצעות הנחוצות, שסגרו בהן את דרך עבודה הבית, אז תסגור את הבית עד החוף והצירים יפסידו שכרם. ביום ד' נגה איזה זיק תקוה, לעשות פשר בין הסלבים ובין הממשלה. כסוף הקיץ יתחלפו איוו מניסטרם ואנשים מהפרלמנט יבנסו בממשלה, הועד הכהמי יפתח וחקי הלשונות יוצעו. עפ"ז יחזירו הסלבים את ההצעות הנחוצות.

המשבר באונגרי. לא נמצא כל דרך לעשות פשר בין המושל ובין מפלגת הפרוד השלמת. ד"ר ליקאמש שב כמה פעמים רוקס מבורפסט, כי ראשי מפלגת הפרוד מחליפים דרישותיהם מיום ליום. על

של הקטנה דונות כדיוק לאלה של אותו הדקטור... לא לחנס מהו אשתקד ילדים בחללים רעים רחמנא ליצלן. גם משה'לי שלה חלה אז את חליו הקשה, ולולי רחמי ד' הגדולים, היה נגזר גם הוא מארץ החיים. ומי יודע שמא מחלתה, מחלת החזה, היא בעמיו של אותו החטא... בעלה הוא דיין, משנה להרב, והיה לו להרעיש עולמות, היה לו למחות ולא מחה, היה לו לצעוק חמס כפומכי ולפרסם את החטאים האלה בנפשותם והוא שהקו ואולי בשביל זה לקייה הפרנסה, ושרה'לי היתה מוכרחת, ללות חמשה כסף ברביה גבוהה ולעבוב את שכיסה, פאדה האחרון ירושה מאכותיה דוקא אצל בעלה של אשת הזמה הזאת...

ביגתים יושבת לה חנה פרופה ורעולה, על ראשה מנבעת גדולה מלאה נוצות נוצות על גבה וכן פרחים על שוליה הרחבים: צעיף של משי ארוך לבן מהדק את מנבעתה, מכסה לחצאין את פניה, קשור בקשר, שאינו של קימא על צוארה, וגופל בקמטים כלי סדר על גופה עד ברביה. מעטפה רקה לכנה בעלת נקודות צוחניות אדומות מכליטה את חזה, על מתנה מסביב שרשרת זהב גדולה ושעון קטן של זהב תלוי על וו בתוך לראוה. נומי כרקת באזניה ואצעדות, על שתי

ידיה ועל כל אצבעותיה טבעות ממולאות אבני חן. היא אוחות את המחסה משמש כמו בלי זין, ומנפנת בו איילך ואילך ומהקוטטת עם בעלה.

— עלי לחכות על נבלה סרוחה זו! החולה היא, הקבצנית הזאה, המשלמת רק שמונים אגורות שבר עגלה עד התחנה, להקדים את בואה? בשבילה עוד יאחרו את המסע. ככלל מי בקש זאת מיר בעלה לתלות עניה זו על צוארה? מדוע לא שאל את פיה בטרם הלוח את הכסף. המשכונן יהא מונח עד שיבא אליהו, ואתה לך והכא את הדיין ר' נחום כפלילים! העקר לולא איתה ההלוואה לא היתה נוסעת, לכל הפחות לא אתה יהדו. עניים יישנו כחשך! וזאת ההדיוטית קופצת כראש, גם היא נוסעת למרחץ! המרה תוכל להתפקע! כבר כשל בה הסכל! אכיונים בלתי קריאים נרחקים ונכנסים לכל מקום ולכל חוג, מטילים עצמם על הכביות ואינם נותנים מנוחה לשום אדם.

ושלום המונוג, ישיש ככן שכעיים, אבל עוד כריא וחסון כאלון, עומד לפני אשתו כעכד לפני אדוניו, מכיט עליה בנענועים וכולע אותה כעניו. מה נאה היא כבעסה! מה חביבה היא עליו אפילו כרגז קולה!

מה נחמדה היא עם כל חסרונותיה! היא מתחמא לפניה ומתאמץ לפייסה.

— עוד היום גדול, ויש פנאי, והיא תבוא אל המסע בעוד מועד, ומה לה להתרגז ולהסב לעצמה כאב-לב על לא דבר. כל-העולם אינו כדאי בשביל שעה קלה של עגמת נפשה. ר' נחום הדיין למדן מופלג הוא ואחד ממובי העיר, ושרה'לי אשת חבר ומיוחסה גם מצד עצמה, עשרה דורות היו אבותיה רבנים, ואיך ימנע מהם גמלת חסד כדבר שאין לו חסרון כים, אדרבה...

הוא טרם כלה לדבר, ושרה'לי, נושמת בכבדות, באה הכיתה. כרגע כמימרא נשתנתה חנה לנמרי. כמו כבח קסם נפלא נהפכה לאחרת, עיניה הכיטו כענות חןוכבת שחוק על שפתיה נגשה והביעה כמתיקות: — כרובה הכאה! מה נעים לי לנסוע כבחרהך. — ואנכי שכע ביום אהלל את ד', שהזמין לי ככרה יקרה לנסיעה כמוך כנה'לי!... ענהה גם היא חלקות.

ושתי הנשים כבקו ונשקו אשה את אחותה.

כן בקש הקיסר לבא לידי מנוחה עב"פ לימי הקיץ והשיב לפי שעה את המניסטרס המהפטרס על בנם עד ימי החרף ובינתיים יבקשו איזה מוצא בן הסכסוך.

המרידה בפרס. המורדים עודם צרים על עיר הממלכה ההראן ואומרים שלא ינחו עד אשר יתן המלך בל משאלותם, שהמה ימנו מקרבם מניסטרס ונציבים ובל הממלכה תהיה בידהם. צירי רוסיא ואנגליא שלחו אליהם שליחים, להתרות בהם, שאם לא ישובו מדרכם ויתאמצו לכבוש את ההראן יבאו חיל רוסיא ואנגליא ליגורת המלך. המורדים לא שבו. חיל המלך גבר על חיל המורדים והבה בו מכה רבה. באורמיה היתה מלחמה בין חיל המורדים ובין חיל טורקיא העומד שם ובין עם חיל רוסיא נלחמו המורדים. מנהיגי המורדים שלחו מכתבים אל כל עמי אירפה הגדולים, לבקש רחמים על ארצם ולעזרם להתגבר על המלך הפושע ולבלתי הת לחלק את ארצם בין זרים. אבל כפי הנראה כלה ונחרצה על פרס להתחלק בפולן, וזה באשמה המלך שבטח כרוסיא וחלל שבועתו.

על המצפה

מפקד הצבאות.

בתעמולה הכחירה לבית-המחוקקים במחוז בורקא — זידאמשוב העמידו הציונים „קנדידט“ משלהם, אף כי אפשר היה לשער את הוצאות הכחירה. ולמען תעשה ההעמולה פרי ישוה לה, השתדלו האנישטורים הציונים להוכיח לבוחרים, כי כדון הוא, שיבחר איש יהודי מאותו המחוז, אף כי ידעו היטב בלבבם, כי ישמשו באמתלאות שוא, בהיות שם מספר הבוחרים היהודים רק שלשים למאה. ולמרות אשר השוטרים והשלישים הלכו אימים על היהודים, למרות כל הפתוים והכפיה מצד „הספירות העליונות“, רכש לו הקנדידט הציוני אלף וארבע מאות ושש עשרה דעות — יותר מאשר קו כל האפטימיסטים שבמחננו.

הוצאות הכחירה ידועות היו מראש גם למי יאנו פקח ביותר. לא היתה כל אפשרות, שיבחר הקנדידט היהודי במחוז כזה, אשר מספר בוחריו היהודים עולה פחות משליש והבוחרים הרוחניים חשודים על מכירת דעותיהם בעד בצע כסף. אלו ההאחדו הציונים התאחדות שלמה עם הרוחניים, לההגרות מלחמה בפולנים, היתה עוד איזו אפשרות דחוקה, שינצח הקנדידט הציוני. אבל להתאחדות כזאת לא רצו מנהיגי הציונים להסכים, לפיכך לא יכלו הוצאות הכחירה להיות אחרות ממה שהן עכשו.

ומתוצאת הכחירה הזאת אנחנו למדים, כי יש אשר הבוחרים הרוחניים נרועים הרבה מהבוחרים היהודים. שליחי המפלגה השלמה הרבו בהשתדלות בתוך הבוחרים היהודים ואמרו לשחרם כממון או לאנסם באימים על אדות קפוח פרנסה ושכירת מטה-לחם — וככו! לא הועילו וככפריים, שמספר יושביהם הרוחניים עולה לשליש או לרביע ממספר כל הרושבים. לא היתה אף „דעה“ אחת בשביל הקנדידט הרוחני, יש אפוא רגלים לדבר, כי מה שלא עלתה ביד השליטים, לעשות בקרב היהודים, עלתה בידם לעשות בתוך הרוחניים...

עוד אנחנו למדים מתוצאות הכחירה הזאת, כי אם הרשו להם האנישטורים הציונים, בשעת התלהבות הרוחות, להפליג ולגזם מעט, לחת אמונה כלב הבוחרים, שיש הקוה לקנדידט היהודי, השתמשו כמעשה זה רק בתור אמצעי, לעורר את הלכבות, כי חסר החסר עוד לאחינו הכנרות המדינית, ושיכירו וידעו מעצמם, כי לעהים אנחנו נאלצים, להשתדל בכחירה גם כשאנחנו יודעים כרוך, באינתועלת חיובית בהשתדלותנו, כשביל הפומבי שאנחנו עושים בהשתדלותנו לרעיוננו העקרי ובשביל „מפקד הצבאות“, המונח באוחה השתדלות כשהיא לעצמה. ויש לדעת, כי לפעמים דרוש מפקד

הצבאות לאיזו מפלגה ויש בו תועלת רבה, כי נחוץ זה למפלגה מדינית, לדעת המיד את מספר הדוגלים על דגלה, שהוא יכולה להתחשב עמהם, בשעה שתהיה זקוקה להם.

לפי זה עלתה לנו העבודה כבוברקא — זידאמשוב על צד היותר טוב. תעמולת הכחירה הוכיחה לנו, כי אקף וארבע מאות איש נכונים שם לסור למשמענהו. מכאן נוכחנו, כי לא נחלשה עוד התלהבות הרוחות מלפני שנתים ימים, למרות אשר יבקרו הרבה את מעשי „הקלוב היהודי“ בבית-המחוקקים ולמרות מה שלא יפיקו צירינו רצון כמפעליהם.

שוגאינו ומתנגדינו מתנחמים אמנם על נקלה, כי לא נצחנו. אבל יודעים הם את האמת, כי אך לשם „מפקד הצבאות“ יצאנו אל המערכה וכי בעצמנו ידענו מראש, כי לפי מצב הענינים אין לנו כל תקוה לנצחון. יודעים הם ג"כ, כי השתמשו בכל מיני כפיות ובכל אפני הכחירה הנהוגים כנלוציא... בושו משברם בראותם, כי לא הועיל גם מכתבו של הצדיק הבלוי וכרוזו אשר הוציא, כי ע"פ דת תוה"ק מחויבים היהודים לבחור דוקא באנטישמי, כי זה „רצון הממשלה“. סכום הדעות, אשר קבל הקנדידט הציוני, יוכיח, כי מספר הבוחרים הציונים נתרבה עכשו ממה שהיה לפני שנתים. בשנת 1907 היה מספר הבוחרים הציונים 1269 ועתה היה מספרם 1416. ויש לדעת, כי אז (בשנת 1907) היה מספר מסוים של רווחים בקרב הבוחרים הציונים — ועכשו היו כל הבוחרים הציונים בלם רק יהודים.

נרשם באדר.

גני ילדים עבריים.

שאלת החנוך העברי נהיתה בימים האחרונים לשאלה, שאינה יורדת מעל פרק היום. כל אחד מחוה את דעתו, כל אחד בא ורשימה בידו, ומונה את החסרונות, שמצא בחנוך הנוכחי, ומוריד דמעות ומצטער על שכנינו גדלים ללא הורה וכלי ידיעת קניינו הרוחניים. ואף אחד אינו מוצא דרך מספיק, איך ובאיזו אופן נובל להת לבנינו חנוך עברי לאומי ראוי לשם זה! — בין כל המגרעות הרבים, שמונים מבקרינו, חושבים את התכנית הצרה בבתי-הספר העבריים, התלמידים המבקרים את בתי-הספר העבריים לומדים את שפתנו כמו שלומדים שפות זרות, כלומר רק לרבר בה, והחסרון היא שאינם מרחיבים לפניהם את הפרוגרמה כספרות הישנה והחדשה עם כל חכמת ישראל... אמנם נקל להיות מבקר; אבל נראה נא אם צדקו בדבריהם, אם אמנם אשמים המורים המונעים הטובה מבעליו בהיות לאל ידם לעשות. התלמידים המבקרים את בתי הספר העבריים רובם ככלם מבקרים גם את בתי-הספר של הממשלה, ומפני הטעם הזה הלמוד כבתי הספר העבריים מהחיל מאחרי הצהרים. התלמידים מתחלקים לכתות, ולכל כיתה לא ישאר זמן ללמוד רק שעה ולמרבית שתי שעות, וגם אין פנאי לתלמידים לשהית יותר מהזמן האסור, מפני שעליהם להכין את שעוריהם לבית הספר של הממשלה. ומה ילמדו בשעות המעטות האלה? האם השפה, דקדוק, כתיבה, דברי הימים, תורה? הלא כל זה נחוץ. המורה העברי הוא כמו המבשלת הלזן, שנתנו לה בשר מעט ומצוים אותה לעשות ממנו מטעמים שונים. „תבן אין נתן לנו, ורבנים אומרים עשו!“ „הזמן קצר והמלאכה כרובה“ ועל החזיון, שהמבקרים מצטערים על שמבקרי בתי הספר העבריים הן רובן נערות, גם כן בשביל הטעם הזה, הנער אם כבר התחיל לבקר את הגמנוזים, לא ישאר לו עוד זמן בשביל העברית והשליך אותה אחרי גוו. אבל הנערות אחר שגמרו שבע המחלקות יש להן זמן להקריב את כל שעותיהן בשביל העברית. אבל אני איני מצטער כלל על החזיון הזה. הנערות שנתחנכו בבתי הספר העבריים הן התינה לנו אמות עבריות, הן תדענה כבר איך לחנך את בניהן בחנוך עברי לאומי, הן הבינה כבר את ערך בית-הספר העברי בשביל בנינו.

אבל אני לא באתי רק להראות את המגרעות בשאר המבקרים, לזרות מלח על פצעי עמנו, בעוד

שאינ להם שום שיטה טובה ומתאימה, שהתקבל על לב המורים וההורים, דרך שהמורה יצא בו למרחב ולא לשמוע איך מבטלים את עבודתו המינעית. אמנם המגרעות רבות, אבל אין מכה בלי הרופה, והאשמה אינה במורים, כי אם בהורים. ההורים אינם שולחים לנו את בניהם בעורם קטנים בני חמש ושש. רק בני עשר ולמעלה, אחרי שכלו בחדר המש, שש שנים ונשחרו שם או אצל מלמדים פרטיים, הם באים אלינו בורים גמורים, גם את הקריאה אינם יודעים לנכון והמורה מוכרח להתחיל עם הלמיד כזה את ראשית למודי השפה מהוך ספר למוד, והאב צועק, שבנו כבר למד חומש והלמוד. והסבה לזה הרעה המוקרמת, שיש להרבה אבות על בתי-הספר העבריים, שאין לומדים בהם את הקריאה ומכ"ש הנ"ך והלמוד. גם הדעה המקבלה, שבראשונה מכרחים הילדים לבקר את החדר, לספוג בקרבם את ריח „ההורה והתלמוד“ ואחרי כן ילמד את השפה ודקדוקה, ולא מפני שנכחו, שאמנם אי אפשר למורים העבריים ללמד את הענינים האלה, רק המנהג מדבר מתוך גרונו. איך האב, שלמד בחדר, לא יתן את בנו ללמוד בו, וחדש הלא מן התורה אסור. המתעקשים אימרים, שרק מהצפיפות, מהעפוש, מהשומ, והרצועה, רק משם תצא הורה, החדר הוא הפרודור ומי שחפץ לבוא אל המרקלין מכרח לעבור בו, מהחדר הישן יצאו לנו גאונים יודעי תורה. הבו גדל למלמדים הישנים! אבל כמה שנים בלו אבותינו בחדר וכמה שעות ביום, הלמודים העבריים היו או העקר. ולמודי חיל למדו בשעה שאין לא יום ולא לילה. עתה נשנה הסדר... מהחדר של עכשו לא יצאו לנו עוד גאונים כ"א בורים גמורים, את התורה לא למדו ודרך ארץ לא ידעו ועד שלא נכבש את החדר בידנו לא פעלנו כשביל החנוך מאומה, והאמצעי לזה הוא יסוד גני ילדים עבריים בכל עיר.

אבל כטרם אבוא לדבר על דבר הגן האחר בראשונה את צורתו הרוחנית ואת תועלתו הרבה בשביל כל העמים ובשבילנו כפרט. כל העמים הקולטוריים, החיים על אדמתם חיים נורמליים, הבירו זה שנים אחדות את הצורך למסור את חנוך בניהם הפעוטים לידי מורים מומחים, שנשמחו לזה בהאוריה ובנסיון, מפני שלא כל אב ואם יודעים איך לחנך את בניהם הקטנים. והחנוך אצל הילד אינו מהחיל מיום החלו ללכת אל ביה-הספר, אלא מיום החלו לקרוא אבי, אמי! ולא כל אב מכיר את הפסיכולוגיה ואת נטיותיו הרוחניות של בניו, שידע איך לפתחם, והרבה כשרונות מתגלים בנער בעודנו קטן, ואם לא נמהר לבוא לעזרתם לפתחם, ירדכו ולא יתגלו עוד לעולם. ההיסטוריה מראה לנו על הרבה משוררים, צירים, מגנים, אומנים, שעיד בקטנותם בהיותם בני שש שבע הצטינו כבר בכשרונותיהם. וכמשתלה ההיא משגיחים גננים מומחים על האבים הרבים ועל בשרונותיהם ונוהגים לבל אחר על ידי מלאכת יד מקום לפתח את בשרונותיהם, הגן מעודר את גופם הקטן ומחוק את שריריהם הרבים. הגן מחנך אותם לנקיון לסדר ולדיסציפלינה. הגן מחנך אותם בשפתם הלאומית וכרוך נציונלי, אחרי כן עוברים מן המשתלה אל הגן הגדול, שהוא בית הספר. גם שם משגיחים מורים מומחים ומחנכים אותם, שיהיו בנים נאמנים לעמם ולהועלת לאנושיות בכלל. ואם העמים, החיים חיים נורמליים על אדמתם, הבירו בנחיצות מסירה בניהם לידי מומחים לזון, אע"פ שאצלם העולל בעודנו מוטל בעריסת אמו האם מישנת אותו בשירים פטרויוסיים ומתחנך כרוח לאומי ובשפתו, האם לא נחוצים לנו הגנים יותר? כמעט 99 ממאה מנשינו, בין גשי החסידים ובין המתקדמים, מוסרות את חנוך בניהן לידי שפחות נכריות, מפני שהאמות אינו יכולות למפל לבדן בחנוך בניהן. רובן עוזרות במסחר לבעליהן, והשפחה אמנם נאמנה בעבודתה, היא מחנכה את חנוכה כמצוה, מלמדת אותו את „המורה אני“ הקתולי, כי מה אשמה היא, אם את „המורה אני“ שלנו אינה יודעת! היא נותנת לו לנשק את „הצלב“, מספרת לו ספורים מהבזנקי, מהכמדים, מהקדושים, מההמונות הקדושות.

בן מרעילים את דמי ילדינו בעידם קטנים, בעוד לוח לבם רך ועלול לקבל הכל. כן מקבלים כנינו מיום הולדם חנוך משחת זר להם. ואם הפצים אנו להציל את כנינו מכליון חרוץ ואם הפצים אנו לתה לבנינו חנוך עברי לאומי, על הקהלות ליסד גנים עברים בכל עיר ולמסור שמה את חנוך הננים כעודם קטנים, בני שלש ארבע, וכאשר יחנך הנער שהי שנים בגן ילמד את הקריאה ואת השפה. וכאשר יעבר משם אל בית הספר, אז נוכל למלא את הפצכם, נלמדם "תורה ותלמוד וכו', מסרו לנו את כניכם כעודם קטנים כטרם ספנו לתוכם את החנוך המקולקל בבית ובחדר ואז תדרשו ממנו פרוגרמה יותר רחבה. ואם הפצים אתם לבנות את בית ישראל הרעוע התחילו לבנות מהמסד ולא מהמפתח...

ב"י ברקוביץ — בוטשאטש.

הקונגרס העברי.

על אדות הקונגרס לשפה ולקולטורה העברית, אשר יתאסף בחדש דצמבר שנוז זו מודיעים כדברים האלה: אחרי אשר עוררו סופרים עברים אחרים ככרלין את הרעיון להקהיל קונגרס עברי-קולטורי, ואחרי אשר קבלו מארצות שונות אותות הסכמה והכעת-רצון לרעיון זה, הקהילו ועידה של סופרים ועסקנים עברים, שהתאספו בכרלין כחדש ינר ש"ז. אחרי משא ומתן ארוך ומפורט בישיבות תבופות זו לזו, שנחברר בהן הרעיון של קריאה הקונגרס מבל צדדיו בשים לב אל מצב הענינים בישראל ותנאי-הקיום הרוחני בעמנו, נתקבלו ההחלטות האלה: א) העידה מבירה בצורך לקרוא לקונגרס עברי-קולטורי, ולהכלית זו קובעה היא בועד מיוחד וממלאה את ידו לעשות את כל הצעדים הדרושים להכנת הקונגרס. ב) בהקונגרס יבול לקחת חלק כל אחד מישראל, המודה, שהלשון העברית היא שפהנו הלאומית והוא חפץ להשתתף בעבודה מאורגנת להתקדמותה. ג) שפת-הקונגרס היא עברית. בוכוחים (לא בהרצאות) נתתן הרשות להשתמש גם בשפה אחרת לאותם החברים, שאינם יכולים להביע את רעיונותיהם בעברית. אולם דבריהם יתורגמו אחרי כן עברית. ההחלטות ב' ונ' של הועידה צריכות עוד להתאשר מטעם ועידה שניה, העתידה להועד בעוד מועד. — היכף אחרי הועידה נגש הועד-המכין לעבודתו. הוא בא בחליפת-מכתבים ודברים עם סופרינו, חכמינו ועסקנינו הלאומיים שבארצות שונות בנדון הקונגרס הבא, חבר והרחיב את קול-הקורא לקונגרס עברי-קולטורי קודם שנתפרסם בעתונים. מימי הועידה האמורה מתאסף הועד-המכין לעתים קרובות, לשפוט ולדון על כל הפרטים הנוגעים להכנת הקונגרס ולהצלחתו הראויה, לרונ על המכתבים הרבים המתקבלים יום יום מארצות שונות ועל ההצעות הנוגעות לסדר הקונגרס. מלבד התמנים, הסופרים והעסקנים, שחתמו על הקול-הקורא, שנתפרסם בעתונים, קבל הועד המכין אותות-רצון לפעולתו מאת הרבה סופרים וחכמים עברים יודעים (ביניהם: פרפ. הרמן כהן ממברוג; פרופ. ברטה מברלין; פרופ. דוד הינריך מילר מוויין; פרופ. דוד נימרק מסינסניט; פרופ. ש. קרויז מוויין; הרב דר. מרגלית מפלורנץ; דוד ולפסון מקלן; דר. ש. פוזננסקי מורשה; שמעון דובנוב; פרופ' יוסף הלוי; פרופ' צבי חייה; ד"ר י' ל' מאננס; ד"ר מ' נרדאו; ד"ר נ' סירקין; פרופ' שיץ; פרופ' קלנר; פרופ' יחזקאל בנעט; ד"ר ווארשאווער; ד"ר הינריך לאווע; ד"ר מיטוואך ועוד חכמים וסופרים רבים; האגודה לספרות ישראל כפטרבורג; ציר בית המחוקקים אדולף שטנד. הועד המכין עוסק עתה בסדור עבודה-ההכנה להקונגרס, בעבוד הכניתו ואופן פעולתו, בהכשרת דעת הקהל העברי. הועד עומד במשא ומתן המידי עם הסופרים והחכמים המקהילים את הקונגרס העברי, הפוזרים בארצות שונות.

פיליטון המז.

לקוטים.

בין המצרים עתה רבותי ולא נכון לשעשעכם כל כך בדרשותי, לכן אמסור לכם בזה רק חדשה, שלקטתי בשבוע הזה וששמעתי מאחורי הפרגוד. ואתם עשו מהן מטעמים כטיב בעיניכם.

על תלונות הד"ר שטראוכר בפרלמנט האוסטרי בדבר בנות ישראל, הלכות בשבי והכלואות בבתי הנזירות, להמיר דתן באונם, ענה המניסטר בינר, כי כבר התיר גם לאבותיהן להמיר דתם, שלא יהיו נפרדים מבנותיהם הקתוליות.

המלאך הממונה על שערי דמעות ברקיע הוסר ממשמרתו, יען הורדו בימים האלה דמעות תנינים של שקר על מות רבני גליציה אחרים ועל מות יעקב גורדין הפילטון הסוציאלי באמריקה...

אתונו של בלעם באה במחזה החלום אל נבדתה המחז"ה בלכוב ובקשה לחנקה באמרה, שלא את המלאך ראתה ולא ה' פתח את פיה, כי-אם...

ראש הקהל הבוהק פים את הציונים על עמדו לימין הפולנים כאמרו, שהפולנים לא הרויחו בלום במה שלא נבחר הד"ר צפור, כי הלא נבחר בן צפור (בלק) דצ"ב.

יען כי הושחרו פניהם של המאות השחורות ברוסיה, כאשר ננלו תועבותיהם ותועבות מנהליהם, ע"כ שלחו דפימציא אל המניסטר להשכלה שווארץ, שיל בין מעמ פניהם ברכים.

ישראל זנוויל גלה את טעמו על חפצו לקבץ נדחי ישראל בכלה, כי מסורה בידו, שבכל לא חזיא חבלי משיח (כתובות קי"א).

באשר הניד פרלמנטרי יהודי אחד מוסר לקלוב הסוציאלי באוסטריא על תמכו בידי הממשלה הנוצרית-סוציאליה הצטרקו ראשי הקלוב, בי אין בכך בלום, כי הנוצרים-סוציאליים אינם עוד אנטישמים, בי את האנטישמות כבר מסרו הנוצרים-סוציאליים להם.

מוישקא אחד בזשיראטשוב נשאל, מדוע נלחם נגד הציונים, שכקשו לבחור להם חבר חמישי לקלוב היהודי, והשיב, שאין היום שום יום טוב, שילחמו היהודים בער חמישי.

רבני ארץ ישראל גלו דעתם, מדוע הם משתדלים להנהיג את דיני שמטה בא"י בזמנה"ו. בי הם לוו כסף הרבה להוצאות השבת, לקים מה שנאמר "לזו עלי ואני אשלם" ועתה נרמו העוונות, שאין להם לשלם, לכן הם רוצים, ששנת השמטה תשמש חובותיהם.

הפרספורים האשכנזים בני דת משה, המקהילים את הקונגרס העברי, הביאו מגליציה עשרה בלפרים, ללמד את הא"ב העברי עם הנקורות. הם בקשו ללמד גם לקרוא, אבל הוגד להם, כי גם קצת מהרבנים, מהמורים ומהסופרים העברים אינם יודעים לקרוא היטב. המחטט.

מכתבים מצרי המדינה.

קראקא. ביום א' ש"ז הקהילו הסוציאליים פה את היהודים קהל גדול של כמה מאות איש ואשה תחת כפת השמים בקצה רחוב דיטל סמוך לנהר. ראשי דברניהם דברו ע"ד יקרות הדירות, שהגיעה למדרגה שאין לשאתה עוד. ובשרו את היהודים שיסרו ועד ממפלגתם לצסוק בזה. כל מי שיש לו תלונה על בעל בית אחד יבא אל הועד והוא יעמיד את בעה"ב ההוא על עמוד הקלון וילשין עליו בדבר המס. היהודים הפשוטים שתקו לבל הכשורות הטובות, בי הכירו, שלא זהו מה שהם מבקשים, אבל התמרמרו על הדוברים, שהתגלו בשטף ררשותיהם בשונאי ישראל גמורים. הם תלו את כל יקרות הדירות בתאות העשק והחמס של בעלי הבבשות והאבנטיס דוקא, כאלו החמס מונח בטבע דת ישראל. על זה עלינו למחות בכל עז. כל היהודים יודעים בעלי בתים לובשי ארוכים, המתנהנים כצדק עם דיריהם ואינם מרימים

את מחיר הדירות אפילו ככהני הבמות הקתוליות, שיש להם בתים בשכונות היהודיות. הדירות כרחכות נוצרים גמורים באמצע העיר יקרות הרכה יותר מאשר ברחובות היהודים. החיכים הם רק הסוחרים בבתים, אלה הולכי בטל, הרוצים דוקא להשקיע ממונם בבתים להרכות כבודם ומשלמים בעד הבית הקנוי פי שנים משווי על חשבון כיסי הדירים. אלה הם המתחילים כבל שנה בהרמת המחיר ואחריהם נמשכים גם בע"ב אחרים, שאין להם סבה לדרוש הוספת. אבל ההבדל בין יהודים ונוצרים הוא כדוי.

לכוב. כמשך כמה שנים התפשט קול, שהד"ר מ. אשכנזי שואף להבחר לסגן נשיא מועצת העיר. עכשו קבלה שאיפה זו צורה ממשיה. בבחירה, שהיתה בשבוע שעבר, נבחר הד"ר אשכנזי לסגן השלישי של נשיא מועצת העיר ברוב של 45 דעות נגד 36 הדעות, שהיו להד"ר ניימאן שהעמר מצר, "השמשעלניצה". הד"ר אשכנזי הוא יהודי מתבולל ממפלגת הדמוקרטים. העהונים המתקדמים שמחים מאד מהוצאות הכחירה, ומקיים, שנתור דימוקרטי ישתדל הד"ר אשכנזי שיונהגו במועצת העיר בחירות רפורמיות. עתהנאל.

מכתב מארץ ישראל.

ירושלם. הסכסוך ע"ד הרבנית הראשית של הספרדים אין לה קץ. הקהלה הספרדית פה אין לה לבוש מאומה בפני הקהלות הקטנות בגליציה, פרמי הריב דומים כמעט לנמלים לפ"מי הריבות שס. האמצעים הם: חשדות, מלשינות, אנרופים, גדופים וכו'. כבר קרה שרדפו אנשי הממלא מקים חכם נשי אחרי מלוי מה וסקלו את הארון ואת המלוים באכנים. את הרה"ג ר' יעקב מאיר, שהוא היה האחד הראוי למשרת חכם-בשי פה, הורידו מכסאו במלשינות גסה, שהשנווררים הלשינו עליו, כי מירד במלכות הוא. על מנת לבונן בחירה חדשה ואחו כקרנות הכסא ולא חפץ לרדת עוד. הממשלה החדשה הורידה אותו ואחרי כמה גלגולים עלה במקומו ר' נחטן בטיטו ע"מ לבונן בחירה חדשה וגם הוא אינו רוצה לרדת עוד. בינתים יסרו להם אנשי פאניויל קהלה אחרת והם מרמים את הממשלה כתתם לרכם האר "ראשון לציון" ואומרים, כי אין זה תאר הרב, אלא של גדול הדור. כבר נשפך דם, כבר נפרקי עצמות, כבר נועו נפשות ברעב מאין רב וגכאי קבוע לכסף הצרקה מחו"ל ואין עוד תקוה לשלום. רבני האשכנזים ראויים לתהלה, שאינם מתערבים כריב הזה. לעמת זה עשו רבני האשכנזים שערוריה אחרת. הם ראו, כי כסף החלוקה מרוסיה נתמעט ועניי רוסיא בא"י סיבלים מחסור והלו את הדבר כציונות ודני: אין זאת כי אם כל יהודי רוסיא היו לציונים ואינם רוצים עוד לתת כסף להולכי בטל, ונתאספו בירושלים וגזרו על השמטה. השנה הכאה היא שנת השמטה. לפני שבע ולפני י"ד שנה מצאו הרבנים היתר לעבודה בשביעית, כי ראו, שאי אפשר בזמן הזה, בהיות עדיין היהודים עובדי האדמה מתי מעט, לשבות בשביעית וכמו שמצאו חז"ל הקדמונים היתר באסמכתא מן התורה לבטל את היובל אף בזמן ב"ש, כן לא קשה למצוא היתר לעבוד כשביעית לפני קבוץ גלויות. עתה היתה רוח אחרת לרבנים. הם רוצים עתה לאסור את העבודה בשביעית בכדי לבטל את הציונות, אולי ייזח להם בזה. כמה קלות דעת יש בזה, כמה חסר רגש אחריות לפני המקום ולפני הבריות ולפני ההיסטוריא. ובבדי שלא להזיק לאכרי היהודים הם רוצים לעשות גם לשנווררים, הם יוצאים לחו"ל, לקבץ כסף בשביל שוכתי שביעית. אין הבטלנים ההם יודעים, כי גם איתם למוסדים ציוניים אין יהודי רוסיא נותנים עתה אף באחינו העניים ברומניא ובגליציה והם נוקמים בציונים, כי הלא רק נקמה היא זאת ולא יותר, כי הלא רבנים גדולים וטובים מהם התירו עבודה שביעית ומסחר בפירות שביעית בזמנה"ו ומי המה לבטל דברי ב"ד

חברם, שאינם גדולים ממנו לא בחכמה ולא במנין. באמת הרב הגדול הצדיק ראי' קוק מיפו נוטה להתיר, אלא שבמלה דעה.

אנשי המושבות היהודיות בארץ יהודה התאספו בראשית החדש הזה בראשון-לציון להסתדר לאגודה אחת להכלית הרמת המצב הכלכלי, התרבותי והמדיני במושבות כחבור הכחות. הם ייסרו אגודות למכירת יכול אדמתם, להורות זא"ז אופני עבודה חדשים מחו"ל, להשיג מכונות וכלים מועילים, יעמידו נסיונות בעבודתם ע"י מומחים, ייסרו חברות אחריות להבטיח בהמתם מנוקי מגפה ולשבור רופא בהמות, ישיבו את מצב הבריאות במושבות, יתאמצו להרחיב גבול אדמתם ולהגדיל את המושבות כאנשים חדשים. צירי המושבות יתאספו פעם בשנה והועד הקבוע פעם בשני חדשים. אלימלך.

מקורב ומרחוב.

שונות. הפרלמנט הטורקי שלח מלאכים אל הפרלמנט האנגלי להציע שם לכונן פרלמנט לכל העמים. אשר כל ממלכה תשלח שמה מספר אנשים. הפרלמנט הזה יועץ על תקון תקנות לכל האנושות יחד. — באיטליה הדרומית לא חדלה עוד האדמה לרעור תחת יושביה. לעתים תכופות תרעד האדמה וירעש הים ובל הנותר לפלטה יתן. כיום ה' שבוע שעבר רעדה שוב האדמה ובית נפל במסינה ואישה וילדיה נהרגו. — במדינה החפשית המצערה ליכמענשטיין, אשר בין אוסטריא ובין שווייץ, אין אנשי צבא ואין עול חוכות על הממשלה. — הנהגת העיר בודפשט החליטה לבנות כעצמה בתים לדירות העם, להזייל את מחיר הדירות. מלבד בתים גדולים תבנה אלף בתים קטנים, כל בית לארכעה בתי אבות, שכל אחד ישלם מק"מ עד מאתים כתר לשנה. גם תמכור קרקעות ליחידים כתנאי שיכנו כקורב עליהם בתים. — במדינת וושינגטון באמריקה הצפונית נוסד חוק, שכל הרוצה לשאת אשה או להנשא צריך להביא תעודת רופאים, כי כריא הוא לגמרי. — סטודנט הודו אחד בלנדון הרג כיריות את השר במניסטריום לעניני הודו וייליאם קורזון ואת הרופא ההודי ר"ד לאלפאקא, שפשע בעמו ורבע בלוחציו. התמרמות ההודים נגד הלוחצים האנגלים הולכה נגדולה ושני ההרוגים האלה אינם הראשונים ולא האחרונים. — במדינה שקמה בבית האסירים בוולנא. נהרגו כמה מורדים יהודים. — בניקולאיעב ברוסיא הדרומית הרגו שודרים שש נפש אדם. מטרים וקראים. — בכנין נמל על חוף הים בניו-פורט באנגליה הרסו המים את התל ושטפו את מקום העבודה, ארבעים פועלים נטבעו. — על חוף זיצייליא הרגו ריגים לפני חדשים אחרים תנין גדול כים ובאשר הוציאוהו ופתחו כמנו נמצאו בה מלבד נבלות שור וכדב גם פגרי איש ואשה וילד. המה היו מן האנשים, שבלע הים בשעת דעד האדמה במסינה. — כפראג התחיל משפט מ"ה משכים רדיקלים, אשר בימי הסכסוך עם סרביא יסרו אגודות בכל עיר משכית לתכלית התחברות עם הסרבים בשעת מלחמה ולהסית את אנשי הצבא למרוד כאוסטריא. המשפט יאריך שבועות אחרים. משפט כזה נשפט עתה. כנודע, גם באגרם בירת קרואציה זה כמה שבועות. שם סדרו אפיצירים סרבים וגם המלך פטר כעצמו את העם הסיבי למרידה. עדים מעידים שהמלך פטר כעצמו בא שמה מתחפש. — כיום כי שבוע זה נפתחה מסלת הברזל החדשה המוליכה מאשכנז הדרומית לאיטליא דרך הרי אלף. המסלה עובדה ככרת ארץ רבה בכטן ההרים ותחשוך זמן והוצאות לנוסעים, שעד כה היו מוכרחים לסוב דרך וויז ומרעפט. ליושבי אשכנז הדרומית קרוב עתה חוף מרעפט מחוף המבורג, כזה תרויח אוסטריא הרכה. — המנהג האוילי השולט בארצות הכרית באמריקה לחונג את יום 4 יולי, יום פרוד המדינה ממלכות אנגליא, ביריות ובאורים ובפלדי איש, רדש גם בשנה הזאת מרכנות סרכנות רבים, 45 נפש אדם נהרגו ואלף ושש מאות נפצעו, ואת המנהג הקרוש לא יכטלו השומים. — הרבולוציאנר הרוסי כורצב, שגלה תועבות אוזכ, גלה עתה

את און המניסטרוים הרוסי, כי ראש שוטרי הסתר הרוסים כפאריז; הרדינג, הוא הרוצה לנדון, אשר נשפט כפאריז פעם שלא בפניו על קשר שקשר נגד שרי צרפת להרגם כדינאמיט ושכע שמות לו.

שומרי שבת. עוזרי המסחר האשכנזים כמאנהיים הגישו בקשה אל ממשלת בארן לרחות את דרישת היהודים החרדים. הדורשים להתיר להם לעסוק במסחר חצי היום הראשון לפי שהם שוכתים בשבת. הממשלה ענתה, כי הדין עם היהודים וקא יגיע מזה נזק לשאר הסוחרים.

זבח ביהודים באינגליטה. מכוענס אירעס מודיעים, כי בכאוואסיל באגה במדינת ענטרעדיוס פרצו שודרים אל שתי בתים של אכרים יהודים והרגו תשע נפש. אחרי כן ערכו מדורת עצים ושרפו את ההרוגים ושרדו את הכתים. עסקות הרוצחים לא נמצאו.

בנות ישראל בשבי. לפני ימים אחרים הוכאה נערה יהודית בת חוכר אחוזה אצל פורהאיץ אל בית נזירות רוסיות בכוב. חברותיה הנכריות פתו לעזוב את אביה הזקן ואת אמה החוכה ולגנוב "חלסה" בהן אביה אלף ות"ק כתר וללכת אחרי זרים. עתה הנערה כלואה במנזר ואין מניחים אותה לצאת החוצה.

גזרות על המהגרים. כמעט ירד המניסטר היהודי למסחר באמריקה אסקר שטרואוס מכסאו. נתחדשו הגזרות על הגולים לאמריקה ורכים מן הכאים כחוף ניו-יורק מושכים ככי חמלה כספינות אשר כאו בהן לאירפה. כארץ ענים. המניסטר החדש למסחר ולעבודה שלח פקיד חדש אל חוף ניו-יורק ופקד עליו לשמור את חקי הכניסה כדיוק, להמעיש האורחים החדשים כערים הגדולות. ממשלת אמריקה מצאה, שסכנה גדולה הוא לארץ וגם כגולים מנהגם הישן, להתאסף כלם רק בניו-יורק וביתר הערים הגדולות. הערים האלה הולכות ומתגדלות מיום ליום ועמהן יגדלו העני והמחסור והיוקר עד אין גבול, כעוד שבפנים הארץ מדינות שלמות עורן שממות וריקות מאין אדם, לכן עשתה הממשלה לחוק, כי כד גולה הרוצה לשבת בפנים הארץ יעבור בשלום והממשלה תעזרהו בעצה ובעזרה כיד רחכה. אבל הגולים הרוצים להתישב דוקא אצל אחיהם בניו-יורק תכרם בשבע כריקות ותכקש עליהם איזו תואנה להשיכם לאירפה באכזריות חמה ולא תשים לב לתחנוניהם ולכבויהם.

אנשי הצדק. הציר הסוציאלי מן העיר משרנוביי כריגורוביצי ערך אינטרפלציה אל הממשלה על-אדות ראש צוררי היהודים כרוטניא פרופסור יורגא. שלא נתן אותו נציב אוסטריא ככוסוכינה לבוא עם חבריו להסית את הרומנים ביהודים. לכבריו כזתה הממשלה כזה את כל הלאום הרומני, כי יורגא הוא תפארתו ומחמרו כהמאות השחורות לרוסיא של עכשו. ואיש כזה יושב כמלוב הסוציאלי והוא חכרם של צירי הקהלה הלכובית והקהלה הפרטיסלאית, הגוזרים על היהודים, שאינם צריכים לצירים מיוחדים, כי הם מגינים ככו על כד נדרף ונדרבא. כנדרף והנדרבא הוא יורגא. מחר תגרש הממשלה את דוכוביין או את פוריסקוויטש הרוסים מפה ויהיו הם הנדרפים.

נרבה הגונה לקרן קימת. האלמנה רכבה כדור מאדסה מסרה לד"ר כורנהיימר מנהל הקרן קימת לישראל סך שלשים אלף מארק ועשתה שטר אמנה עמו על התנאים האלה: מפרי הכסף הזה יוכלו להשתמש לתכלית הס"ק עד ת"ס שנה רק בשלישיתו ושני שלישים יתוספו על הקרן כמשך ת"ס שנה. רק אם חצטרך הנהגת הס"ק לפני זה לסכומים גדולים, למכא את ממדתה או אם לא תוכל הנדבה כמלא תעודתה אם לא תעמוד כלה ברשות ההנהגה תוכל אספה כללית של הס"ק להחליט, שהנדבה כלה ברשות ההנהגה. הנדבה תהיה תמיד כזכר הנדיבה ובעלה. אכן זהו זכר עולם לנדיב יהודי. ומי יתן ויבינו זאת כל נדיבי עמנו וקא יכובנו עוד הונם לדברים שאין בהם צדק או לתכלית נכריות.

יהודי בוכארא. כידוע נגזר על יהודי בוכארא כאזיא הפנימית אסור ישיבה ונסיעה ברוסיא, אפילו כנסות אזיא, כמו על יהודי אירפה. והיהודים האלה היו

רגילים להביא את סחורות רוסיא לאזיא התיכונה ועשו כזה טובה גדולה לבעלי החרשת כמוסקבא וכפולן ומטילא הרויחה גם הממשלה מס רב. בעלי החרשת ככו כסשו כמה פעמים מהממשלה לככר את הנורה ולהצילם מנזק ולא הועיכו. עתה כא הגראף פאהלעץ בשליחות הממשלה למורקיסטאן, לכדוק אם מוסדות הממשלה שם. אליו שלחו יהודי כוכארא מלאכים להמליץ בעדם, הגראף ענם, כי ככו שמעמפי סוחריו מוסקבא ומפי בעלי הכנסים כמורקיסטאן, כי יהודי כוכארא כנים הם וכדעדיהם יחרם המסחר הרוסי עם אזיא והוא ישתדל בעדם.

אסור השחיטה בניילנד. הסינאט כפיילנדה, שאסרו את השחיטה, התיר כחסרו הגדול ליהודים, להביא להם כשר כשר מרוסיא. אבל כתנאים האכה: א) הכשר יובא עם תעודות מקוימות, שהוא כשר שחיטה; ב) המוכר כשר לכרי ענוש יענש.

היהודים בפוליטיקה המורקית. הפרלמנט המורקי שלח קומיסיא אל פלך אראנא באזיא הסמנה, לחקור ולדרוש אחרי סכת הזכח האחרון באומנים. כתוך הקומיסיא נכחר גם הציר היהודי מסאלוניקי עמנואל קארסא. קומיסיא אחרת שלח הפרלמנט אל הפרלמנטים באנגליא וכצרפת כהצעות פוליטיות, הנוגעות לכל העמים, כקומיסיא הזאת ישנן שני היהודים נסים מצליח מסמירנא וישון מככל.

מקשו השעבוד. המניסטר להשכלה ולחנוך ברוסיא שווארץ, אשר בשמו כן הוא, הציע לפני חבריו, לאסור ליהודים את הכניסה לאוניברסיטאות לפי שעה כי בשנת 1905 התירה הממשלה, כגלל הקונסטיטוציא, ליהודים להכנס לאוניברסיטאות גם יותר מכפי השעור הסעוב (שלשה ממאה) ואחרי שכמדה עתה המולא הזאת יש לחשוב את השעור לא לפי מספר התלמידים החדשים הנכנסים, אלא לפי מספר התלמידים ככלל, הנמצאים ככו מהשנים הקודמות. ככן אין להכניס תלמידים חדשים עד שיגמרו היהודים מקודם את שנות למודם

מניסטר יהודי באנגליא. המלך עורארד מנה את היהודי הכרמט שמואל, כן אחי שמואז מונטאנו (לורד סוואיטלינג), למניסטר על נכסי המלכות. הוא המניסטר היהודי הראשון באנגליא.

חנופה. המניסטר לדתות האונגרי גראף אפוני שואל את אגודת המהלות החרדות, כמה תוכל לדרוש לפי חוק ה"סונגורא" החדש תשלומים לעוזרי הרבנים. לפי החוק הזה תשלום הממשלה לעוזרי כל הכהנים כעדות קטנות להכנסותיהם עד אלף כתר לשנה (למי שנמר למודי 8 מדרגות גמנוזים) או עד 800 כתר (למי שנמר רק ארכע מדרגות). ולפי שכאונגנן דת ישראל היא דת מקוימת כהדתות הנוצריות יש גם לעוזרי הרבנים יפוי הכח הזה. השאלה הזאת היא כשאלת כיצר מעשרין את המלח. כי הלא גם לרבנים אין הממשלה משלמה ואיך תשלם למויץ או למטלאי מקום רבנים? גם אי אפשר שכא תדע הממשלה, כי המוצי"ם בקהלות החרדים לא גמרו למודי כ"ס חיכוני. בין הרבנים ישנם רבים, שיש להם כבליפוסציא לפי החוק ואינם מסכלים כלום מקפת הממשלה. החוק הוא על הניר וגם השאלה כן, מה תפסיד הממשלה אם תשמור את החוק על הניר?...

יוסף גרעגורייג. כפנה נשכחה רחוק מהמון כריה נפחה נפש אוכל ישראל זה, מנודה ומחרם ונרחה מכל חבריו. היו ימים שהוא, כן העבר, שעלה לגדולה היה ראש המדברים והנלחמים בין האנטישמים בוויין, לשוננו היתה חרב שנונה, כדורו איש לוחם וכחרב פיו ככה את כל הפונה אחרי יושר, מדע, צדק והתקדמות. ליהודים היה גרעגורייג שבט נוגש, מטה זעם. כפשיקת שפתיו וכנככו שקרים וגומזאות כעברה וזעם כוהט היה דומה לפורישי קיעוויטש הרוסי. הוא עזר הרבה להתפשטות מפלגת הנוצרים-סוציאליים וכאשר נברה המפלגה והתחילה להיות שכמת כעיר וכממלכה מאסו כרכם הקשה הזה ורחוהו והרפוהו מעט מעט מכל כסאותיו, לקחו מידו משרת ציר בית הנבחרים, ציר ועד המדינה ויעיע העיר ושכחהו. כפית הטובה הזאת מררה את חיי הרוב הנוהם הזה עד שחלה ונמוג בעניו וירד כיגון שאולה כדמי ימיו.

יהדות בשירה העברית.

חיים נחמן ביאליק.

(סוף)

ומי שיוודע פרט בתולדות הספרות הוא רואה כי כל משורר לאומי עומד על תכונת רוחו של עמו בזמנו והוא דן מכאן על רוחו של עמו בכלל. וכה אני רואים למשל כאשר כננו בתחלת המאה התשע עשרה, כאשר נפגמה בלב רבים מטובי האמה, מסכות שונות, שאין כאן המקום לכארן, רגש הקנאה לארצם, ומסומי ירש רגש של הקוסמופוליטיות, רגש של דעת והשכלה, אז שר המשורר העממי הגדול שילך מתכונת רוחו של עמו:

Das ist nicht des Deutschen Grösse,
Obzusiegen mit dem Schwert.

וכזמן קצר אחר זה, כאשר מפני סבות מדיניות שונות נשתנו הרגשות מעט ורגש הקנאה לארצו והנקמה באויבו התחיל כועז כלב העם. אז שומעים אנו מפי משורר אחר, נ"ב עממי גדול, שהאודר קערנער, דברים אחרים לגמרי:

Frisch auf, mein Volk, die Flammenzeichen rauchen,
Du sollst den Stahl in Feindes Herzen tauchen,
Das höchste Heil, das letzte liegt im Schwerte.

גם שירתנו הלאומית תשנה את טעמה במשך הזמן, בהסכם לרוח העם, ותהיה לשירת תחיה אמיתית. טובי האומה כבר מנבאים ומצפים לאיזה שנוי חשוב בחיי עמנו. עין כוחנת יכולה לראות, כי עמוק עמוק בסטרי הנפש הלאומית ירוקס איזה דבר חדש. ומתחת ערמות העפר מכהיק אור מדוש, רוחני, אידיאלי וממתין שהשעה הגדולה, שבה יתפרץ החוצה ויסיק כל חלמי העם. ויביחד עם משוררנו הגדול נקרא.

חשפו האור! גלו האור!

אם הרדי נשף עלינו נערמו —

לא דעכו כל הניצוצות, דא תמו;

מהרי הנשף עוד נחצוב להבה

מנסיקי הסלעים — ספרים לרכבה.

על קרקע העם וכתחתיות נשמתו —

עוד תגה ותנוצץ שכינתו.

ראובן צינדער.

תודה גלוייה.

לכבוד מורי היקר והנכבד מר ש. וואלקובסקי! עתה בגמרי את כל מכתבי הוראתו הנגי בא להביע לכבודו את תודתי ממעמקי לבי, על שמתו העברית המוליכה בדרך קלה ונעימה אל המטרה. מעולם לא הרהבתי בנפשי לקוות, כי מרחוק יצלח לי ללמוד את השפה העברית, ועתה בהגיעי אל המטרה, נוכחתי לדעת, שאפשר הרבה, ודרך אחרת לא היה לי להגיע אל מטרתי, כי זה פעמים רבות למדתי אצל מורים שונים את שפתנו ולא עלה בידי לקנות מהם דבר גם בכתובה גם בשיחה, עד שהשגתי את המכתבים ורכשתי לי בזמן קצר מה שלא השגתי באופנים אחרים בזמן ארוך. לכן יקבל נא מורי היקר את תודתי הנאמרת מחדרי לבי.

תלמידו הנאמן נחמן אלטבאך—דולינא.

משה האנפלינג	מרים זינגער
מאורשים בח' תמוז תרס"ט.	
דודניק.	טרנוב.
חיים בילגרייא	בייליה וואלדמאן
מאורשים בח' תמוז תרס"ט.	
יאנילניצא.	ראדטשא

מעמק לבי אברך בזמ"ט את מר צבי גראסבארד מזאבנא לתחנתו. חיים יהושע גראסבארד — רדלוב. בזמ"ט תחול על ראש ידידי מר יחיאל פֿעֿלער מדאדומישל הגרולה לבאו תחת צל אפריון עם מ' דבורה מאנדערער מברניגל. דוד בהן — קלן. הגנו מבדכים את דענו מר איסר הלפרין מהאוילוב בזמ"ט לארוסו. צבי אשכנזי, צבי אריה פֿיינשטיין — חורוסקוב.

לארץ הקרושה ולסדר שם שלשה מהחבורים הנזכרים והם: "מנדל דוד", "משביל לדוד", שכבר חרם, ו"הלה לדוד", שעדיין לא גמרו כלו. ובסתרם עלה לא"י יהיו בשנת של"ד ההגורר בלובלין וידפים שם את ספרו "כתב ההנצלות" כהוצאה שניה ובשם "ההנצלות לדרשנים" (והוא הקדמת ספרו "משביל לדוד"), בראותו, כי קצת אנשים רוחם אינה נוחה מהדרשות ומלעיבים בהן, וכל זה אנחנו רואים כדברי דשער של אותו הספר, ומפני חשיבותם אמרתי להעתיקם בזה: "ובכר ראו אותו גאוני עולם וקלסוהו, כגון מוריו יצחק צלאל ז"ל והרש"ל והרמ"א ז"ל, שהניחו חיים לבל ישראל וכו' חיבר אותו... מהר"ר דוד דרשן מקראקא וכו' דורש טוב לעמו לעת הזאת בקהלה מפוארה לובלין, הניחו להדפיסו אחרי שלא זכה להעמיד מדרש באלו הגלילות כמוזכר בהקדמת ס' שיר המעלות, הוא רוצה לשלם נדרו לשים פעמיו לאה"ק ושם רוצה אי"ה לסדר החבורים השלשה, והם ס' משביל לדוד וס' מנדל דוד שכבר חיבר וס' וס' הלה לדוד שעדיין לא נסתיים בו הדיבור, ובעבור שראה קצת מלעיגים על הדרשות, הוציא לאור חדשות הקדמת ס' משביל לדוד מבחר הפנינים, והוא באמת כתב ההנצלות לדרשנים וכו'". בהתגורר ר"ד דרשן בלובלין ובהוציאו שם בשנת של"ד את ספרו "ההנצלות לדרשנים" לאור, הגיה שם באותה שנה את הספר "שערי דורא" עם "מבוא שערים" (לובלין, חש"ד) ורק עד השער החמישי (7), וזה מפני שירט הדרך לנגדו ואין "לשלם נדרו, לשים פעמיו לאה"ק".

לדעת החכמים הביבליוגרפיים נדפס הספר "שערי דורא" עם "מבוא שערים" (שהגיה ר"ד דרשן וחסרה בו שנת דפוסו) בשנת שני"ה (8), וזה אינו נכון. כי בשער הספר נמצא בתוב: "נדפס פה ק"ק לובלין הבירה אשר תחת ממשלת אודונינו המלך הענדיקוס ירום הודו ותנשא מלכותו". והמלך הענדיקוס אינו אלא Henryk Walezyusz הדוכס הצרפתי היינריך (אחי קארל התשיעי, מלך צרפת), שנמשח ונבחר בקראקא למלך ביום ב"ה סיון שנת של"ג (9), והוא מלך על פולן רק חמשה חדשים (כי בשמעו ממות אחיו הנ"ל ברח מפה בהחבא בליה לצרפת ונבחר שם למלך), ונמצא איפוא, כי הספר נדפס בסוף שנת של"ג או בהחלת שנת של"ד. ואחרי כי בשער הספר "ההנצלות לדרשנים", משנת של"ד כתוב על ר"ד דרשן: "דורש טוב לעמו לעת הזאת (עת שנת של"ד) בקהלה מפוארה לובלין, הדעת נוטה, כי הס' "שערי דורא" עם "מבוא שערים", שהגיה ר"ד דרשן כהיותו שם, נדפס בתחלת אותה שנה, שנת של"ד, ואז, בטרם נגמדה הדפסת הספר, באמצע ההגה, עזב את לובלין וילך הלך ונסוע לא"י ולבן הגיה אותו רק עד השער החמישי, רק את מקצתו ולא כלו. ואלמלי יצא הס' בסוף שנת של"ג, הגיה הוא אותו מהחלתו ועד סופו. ולפי דברי בעל "צמח דוד" (ח"ב, של"ד), בן דורו של המלך היינריך, עלה הוא על כסא מלכותו בפולן בשנת של"ד וימשול עליה רק באותה שנה, וז"ל: "היינריכום בן מלך צרפת נמשח ונבחר בקראקא למלך על כל ארצות מלכות פולין ולא האריך ימים על ממלכתו, כי לאחר שלשה חדשים וב"ו יום כאשר מת אחיו קראלום מלך צרפת עזב הוא את המלכות ומלט מקראקא בב"א יוניום בשנת של"ד אלף הקע"ד לנוצרים ומלך בצרפת".

(1) "שערי דורא הנקרא איסור והיתר וכו' הגה בעיון רב עיי החכם המורד מהדיר רור ררשן ייק' לשער הספר. הגה על ידי מהריר רור כן הקדוש מהריר מנשה הנזכר בתחלת הספר עד שער החמישי" (סוף הספר). בשער הס' "שיר המעלות" נזכר אביו ר' מנשה בשם היידי, ובשער הס' ההנצלות לדרשנים — כלי השם הקדוש והידי, מתואר הכבוד. מהרירי, שנדפס עליו בסוף הס' שערי דורא הנ"ל, נראה, כי היה דמון מופלג ונסמך בסמיכת ההוראה.

(2) בן — יעקב, אוצר הספרים, ערך: השערים.
(3) עיי מהברתי. לתולדות ישראל וחכמי בפולין עיי 16

נגלה עונו. רופא; סבת מחלתך אדוני היא רוב הישיבה. חולה; הישיבה בעצמה אינה מוקת כל כך, אבל המאכלים, שאכלנו שם בבית הסהר, ימח שמם!

משרה הספרות והמדעים.

תולדות אנשי שם בקראקא.

משנות המאה השלישית ועד הזמן האחרון.

מאת פ. ה. וועטשטיין.

ר' דוד דרשן.

לא "אחד ואין שני לו" במקצוע השירה העברית בפולן; לא פייטן יחיד בדורו ובעירו היה הפרנס הנודע בשערים ר' משה כ"ר מרדכי גבאי (1). כימיו ובקרית מושבו קראקא חי עוד אדם גדול בתורה, איש השם, שעסק גם הוא במליצה ושיר ויהנוסם פה בתור משורר חשוב, שגם רבנים מפורסמים ראשי ישיבות, גאוני עולם, נתנו שבח ויקר לשמו ושיריו נדפסו בספריהם לכבודם ולהפארתם הם לזכר עולמים: הוא "החכם הבלול" (2) ר' דוד דרשן ב"ר מנשה, לכוין מופלג (ואולי דיין או ר"ב), שידע לדון ולהורות ונהרג על קדושת השם (8). הוא נולד בסוף ימי המאה השלישית ולמד תורה מפי הגאונים ר' יצחק (אחי מהר"ל ספראג) ב"ד בצלאל ומהרש"ל והרמ"א, במובח כדברי השער של ספרו "ההנצלות לדרשנים", שאעתיק לכתה. בשנת ש"ח הוציא לאור בלובלין את חבורו "כתב ההנצלות", להגן על הדרשות ולהוביח שנחלקו באמת לבמה פנים (4). ונמצאים ממנו שאלה בשו"ת הרמ"א ס' פ"א ושיר (מיום ב"ט אב שב"ט) בסוף ספר "פירוש לכדרש חמש מגילות רבה (קראקא, שכ"ט) לכבוד מחברו הג"מ נפתלי הירץ ב"ר מנחם, ראש ישיבה בלוב, (שמת שם י"ז ניסן שמ"ב) (5). על השאלה להרמ"א חתם: "תלמידך הקטן דוד דרשן", ובראש השיר לכבוד מחבר הספר הנ"ל כתובים הדברים האלה: "ובאשר ראה המשורר מהר"ר דוד דרשן מקראקא יופי פרישת הגאון מוהר"ד הירץ, מכל חמש מגילות רבות מלות קשות ומעמים תירץ, וגם יופי הדפוס לא נפל דבר ארץ, אז פהח פיו בשיר פשוט ומרובע במרץ. השיר הפשוט והמרובע בתוב, כמובן, באותו המעם, הסגנון והרוח של הפייטנים בפולן, שעמדו בכלל על מדרגה נמוכה בפנת הפיוט העברי בימים ההם. בשנת של"א הדפים בקראקא את חבורו השני "שיר המעלות", דונמאות מקצת ספריו הרבים, שחבר הוא, דרושים בפרשיות התורה וש"ת וקבלה ומכתבי מליצה ובדומה ענינים אחרים כאלה ובאלה ונשארו אחריו בכתובים ולא זכו עד היום לצאת אורה, כגון: א) אביר יעקב; ב) ביה דוד; ג) הגבול; ד) בסא דוד; ה) מנדל דוד; ו) מנן דוד; ז) משביל לדוד; ח) נחל עדנים; ט) נפש דוד; י) סגלת מלכים; יא) עין הקודא; יב) קול ד' בכח; יג) שבח הנשים; יד) הלה לדוד (6) המשורר ר"ד דרשן חפץ להעמיד מדרש ולא עלתה בידו וידור נדר לעלות מקראקא — שבהן פה בתור דרשן כמה שנים —

(1) ראה מאמרי בהמצפה שנה חמישית גליון 47.
(2) וכן כתבו עקיו בחייו על שער הספר "שערי דורא" עם "מבוא שערים".
(3) עיי להגן הערה ז.
(4) צונץ, וזכרון לישנות עיי 4. אוצר הכפרות שנה ראשונה; חיים מיכל, אור החיים עיי 328, בן יעקב, אוצר הספרים עיי 248 סיי 138.
(5) בוכר, אנשי שם עיי 176 סיי תמיה. ובטעות כותב הרב לעוינשטיין אבדיק סעראצק בעיר תהלה עיי 186, כי ר"ד דרשן מובא גם בכרכת המים ונתחלף בו בזה ר"ד דרשן שם, שהיה נ"כ מקראקא.
(6) מנדל: דודי יכיל עגרות כלשון צחה ומשכיל לדודי — דרשות כסדר התורה ותהלה לדודי — פירוש על תרי"ג מצות עם רמזים (אור החיים) הנ"ל בשם שפתי ישנים). ויש מיחמים קצת הספרים הנשארים בכ"י לזולתו 'אוצר הספרים' הנ"ל עיי 677 סיי 636.

מי לא יחפוי לדעת

האמת ע"ד גורל עשרת השבטים, סיד הסמכטיון, מהותו ומקומו, סוד "הרי החשך", חידת "בני משה", "היהודים האדומים" ומעמי כל ההגדות הנפלאות, שתהווו ככל הזמנים בקרבנו בענינים האלה ומקורן ופירוטן? מי לא ישתוקק לדעת את האמת ע"ד ספורי האנשים הנפלאים אלדד הדני, דוד הראובני ושאר המבשרים המהכילים הרבים מכל הזמנים? מי לא יתאוה לדעת את האמת ע"ד התהוות התנועה המשיחית של שכתי צבי ובל הבא בגללה? מי לא יחשוק לדעת את האמת ע"ד העמים השונים, שיאמרו עליהם, כי הם צאצאי עשרת השבטים? כל אלה מתבארים בחקירה מדעית חפשית ע"פ מקורות נאמנים בספר

חידות ההגדות הנפלאות ע"ד עשרת השבטים

הנמבר ע"י "המצפה" בשני בתרים.

אררסתי עבשו:

Isaak Sparer Sereth (Bukowina)

ברגשי גיל ואהבה אביע כמז"מ לירידי מר צבי בן הג' מו"ה אפרים שטיגליץ מטרנוב. לארוסו עם בת הג' ר סנדר מאהלער.
מאניא גאלד מגיד משרים — מרנופול.
בכרכה משילשת וכמז"מ אכרך את ש"ב מר יחיאל פֶּעפֶּער מראדומישל רכתי לחתונתו עם מ' דבורה מאנדערער מבריוגל.
אברהם יעקב פֶּעפֶּער — רדיחוב.
הנני מברך כמז"מ את רעי היקר מר יוסף לאנדא מקראקא לארוסו.
משה וויצענפעלד — קראסנא.
הנני מברך את מר ועליג רוזנבאך לחתונה כהו מ' חנה עם מר שמואל שפילמן.
ישעיה גריפל — נדבורנא.
ברגשי אהבה מלאי ששון אביע כמז"מ לראש ירידי ורעי מר ישעיה זלמן נעלעם לארוסו עם בת מחו' מהר"ל פֶּאָמאַשער כמיטשין.
מאיר האספעל — אוסמריק.

נער אבהש.

בית הדפוס של דיימשער בפאדגורווע מבקש נער, שילמוד מלאכת הסדרה, הנער צריך לדעת מעט עברית ושהיה בירו העודה עכ"פ מארבע מדרגות ב"ס.

הנני מברך בחכה את בת אחותי מ' דבורה שוויץ מזאדובא לבלולה עם מר א. איזנער מאיצקאני.
מיכאל ראזענוואלד — באַמאַשאַן
ממעמקי לבי אביע כמז"מ למ' דבורה בת ניסי מו"ה חיים דים לזרוסע עם מר אפרים זלמן שפירא מברורי. ברכה להוריהם.
משה ענגלארד — פשעווארסק.
בלב מלא חדוה הנני מגיש כמז"מ לרעי חביבי מר שמואל גראָס מפה לחתונתו.
אלימלך זאלץ — גלאנוב.
הננו מברכים כמז"מ את מ' שבע נוסבוים מהוסאקיב לשתונתה את מר צבי נרוסכר מזבנא.
האחים זיידען — רופשטיץ.
ברגשי חכה וירידות אכרך ממעמקי לבי כמז"מ את רעי מנוער מ' איסר האלפען מהאוילוב לארוסו עם מ' יהודיה נינזכרג מקופיטשינצה.
דוד שרייבער — חורוסמקיב.
הנני מביע כמז"מ לרעי מר אלטר אבוש ולמ' לאה עפשטיין מראיבראט לחתונתם.
חיים זאב ליכטינגער.
ברכתי תעלה לראש ירידי מנוער מר שלום אשר קאסמען לארוסו את מ' שיינדל נייפעלד מאושיפיץ.
חיים זאב ליכטינגער.

האמעל ורעסטוראציאן כשר
לבעיב יהודים של
שלום אהרו ראזענטאל
בלבוב, רחוב רוזעניצקא 13.
טעלעפאן נו' 1314.

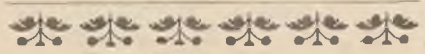
חות יא"ר

בו נמכצו דרושים ובאורים על פסוקי תנ"ך ודרשות חז"ל בדרך מוסר ומליצה וגם דברי אנדה לכל שבתות השנה, למועדים ולרגלים ולפרקי אבות ודרשות יפות לנשואין והספדים. מאת הרה"ג הדרשן המהולל הנודע מו"ה יוסף אלעזר ראָזענ־פֶּעלד האבד"ס גאלנאוץ מחבר מ' "עטרת צבי". הספר מביל ש' דפים גדולים מרובעים בדפוס יפה מאד. — מחירו 6 בתרים. — להשיגו אצל המחבר:

Ober-Rabbiner Josef Rosenfeld Galgócz, Ungarn.

מהות המוסר מאת ישראל סירקיס

המחבר העברי הזה סלל דרך חדשה בפילוסופיה והוא מגלה העלומות חכמה במסתרי נפש האדם. הוא חיפש כל רזי הסכות, שגרמו את הדעות המוסכמות בתורת המוסר של סדר החברה. הוא מהפך את כל השקרים המוסכמים ומעמידם על אמתתם, קורא לכל בלל אנושי בשם האמת ומראה מקורו. המחבר הוא פילוסוף עמקן ובכ"ז בעל סגנון פשוט ומובן לכו בכל פרק ופרק הוא מגלה המון אמתות מפליאות ומחכימות. ספר כזה לא נכתות בתוכנו זה מאות בשנים. המחבר באוסטב ריא נמסר ל"המצפה".
מחירו 1.40 בתרים עם פרטא ע"י-אדמיניסטרציא של "המצפה".

להודיע באתי, כי יסדתי פה מארנאפֶּאָר פבריקה חדשה של כל מיני **בשר מעושן**, היינו ווארשם, סאַראָמי, כרוסמ, צונגען, שונקען וכו'. כל עבודת הפבריקה נעשה ע"י כח אלקמרי בכל המכונות הדרושות לזה. ובעזרת"י הבל הוא על מהרת הבשרות, כאשר יעידון ויגידון ע"י הרב הגאון האב"ד דפה שלימ"א עם בית דינו. ודא הוא סהרותא:

עדה השורה הזאת ועד הגליון הלז, מאתנו בד"צ ח"מ על

הזעלכווארען פאבריק מכל מיני בשר מעושן

שנתסדה פה"ק, מאת הרבני הנגיד מו"ה שלמה פאדהארצער נ"י הנודע לכל יודעיו ומכיריו לאיש ישר ומחוקק בבשרות באחד משלומי אמוני ישראל, וגם האיש הנספח מאת בעל הפירמא לפקח על תהלוכת והנהגת הפאבריק, הוא מופלג בתורה רחיל חסאין וירא ד' מרבים, ושניהם כאחד מרקדקים כחוט השערה, שיהיה הכל נעשה בהבשר ויחרון, לכן כאנו כזה להודיע בייער בת רבים להראים וחרדים לדבר ד', משבו וקחו לכם משופרי דשופרי, ויאבלו עניים וישבעו אפילו המהדרין מן המהדרין בלי שום חשש ופקפוק.

וע"ז בעה"ח יום ד' כ"ך אדר הרס"מ לפ"ק טרנאפאל

הק' שמעון באב"ד חופ"ק והגליל

הק' ישראל פרנס ראב"ד ומוצד"ק הנ"ל

הק' יהושע העשיל באב"ד דומ"ץ דפה"ק

כל החרדים לה' ולתורתו יואלו לקנות מידי מעשי הפבריקה הזאת, אשר כל שועמיהם יפיקו רצון משוב מעמם וממקחם השוה ומכשרותם הבטוחה, גלאַטט בשר. ויהי לכם נכון וכמות, כי אשרתם באמונה.

שלמה פאדהארצער.

Salomon Podhorzer, Tarnopol.

מעין הישועה WYSOWA

עולה בערכו על יתר מקומות הרפואה אשר בגליציא כאשר יעידו הרופאים היותר מומחים. שבעה מעינות נמצאים פה, שהם חיים לנפש נענה ושקוי לעצמות כל חולים במחלות פנימיות וחיצונות, כמו קאמאר הריאה והגרונן מחלות הקיבה והמעים, חסר דם ומחלות נשים וכו' וכו'. וויסאווא מצטיינת גם באויר צח וטהור מאד, הבא מרכסי הרים, אשר יסיבבוה וביער נפלא, שאין קץ ליפיו בעלי מעין הישועה הזה יהודים הם והמקום נקי אינא ממחלת האנטרי-סימיטיומם. אשר יתענו בה חולים יהודים ברוב מקומות הרפואה. בתי המאכל בהבשר היותר גדול והכל במחיר שוה לבל נפש.

סדר הנסיעה לוויסאווא הוא: מקראקא דרך טרנוב — גריבוב, ומגליציא

המזרחית דרך יאסלא — זאגארוזשין ונארליצע.

יצא לאור קובץ שירים בשם:

צהרים

מאת דר. א. קאמינקא

ספר כולל שירי היותר נכבדים המפורזים במב"ע ומאספים שונים ושירים גדולים חדשים, בתוכם: "אחר" או "מות אלישע בן אבויה" דראמא מזמן חכמי המשנה. מחיר הספר בהוצאה מהודרה על ניר יקר מאד 3 בתרים ובהוצאה פשוטה 1:80 להשיגו גם ע"י "המצפה".

האררסה להמחבר:

Rabb. Dr. A. Kaminka, Wien III Obre Weissgarberstr. 24.

מאגרות החיים

ארבעים ואחד ציורים ותמונה ממחזות החיים

מאת יצחק פרנהוף

הספר נדפס הדר על ניר רגל. נמצא למכירה במספר מסוים מצומצם. — מחירו כתר אחד, עם המשלוח עוד 5 הלר, בכסף או במרקאות.

להשיגו תבף אצל המחבר:

Isak Fernhof, Stanislau.

מכתבי מחבר ובלרת

החפץ בספרי, מכתבי מחקר ובקרת" ספר ראשון הכולל כתובו מכתבים בשימות הזמן בחכמת ישראל העתיקה והחדשה וכל לפנות למערכת, "המצפה", ותחת שריה מקחו עד הנה יותר משני כתרים יקבלוהו קוראי המצפה במחיר כתר אחד עם פֶּאָרמַץ. לחכמים ומחברים אשלהנו תמורת ספריהם.

כהותתי:

שמואל אלכסנדראו

בעיר באַברויסק פלך מינסק ברוסיא.

מכתבי הוראה

ל"ב מכתבי הוראתי, הכוללים בקרבם חלק הגון מן הספרות בשיר ובפרוזה ואת כל הדקדוק מתחלתו ועד סופו עם הנובים רבים מאד בכתיבה, מאפשרים לבל אחד לסגל לו בזמן קצר את השפה העברית על בוריה, לכתב ולדבר בה כבשפת מולדת. פרוספקט מפורט חנם.

הדורש פרוספקט ומשלם 25 הלר במרקאות יקבל גם את הספר, "תמונות וטפוסים" המביל שלשים ספורים וציורים, מחיי היהודים בגליציא.

שכח וואלקאווסקי, 16 Miodowa, Kakau.

במכת לדוגמא כתר אחד.

לאהנענדער ארטיקל

פערזענדלעך פיר הויזהאלט, קאנדיטאריען
ליקאר-ערציגער עטצ. פיינסטער אונד ביל-
לינסטער ערזאטץ פיר וואנילע.
ערציגט פאן רער. Fahberg Vanilin.
SACCHARIN-FABRIK A-G.
vormals Fahberg, List Co.
הויפט-רעפאָר פיר אינ- אונד אויסלאַנד:
Manó Markovits, Budapest,
XII., Sip-utca 17.
פערטרעמער געזוכט.

ספרים

אוריע, כי בבית מסחרי ישנם ספרים
שונים הן עכרים הן זשרגונים. גם ספרי
הנ"ך, חומשים, סדורים וכו', לכל דורש
אשלח אפערטען.
Moses Lefkowitz, Kolomea.

בארירלען.

וענדעט אין 5 ק"ג פאָסט-קערעל מיט-
טעלס נאכנאמע פיר 2,50 קר.

Klein Mór Solt-Vadkert
(Ungarn).

פרייזקוראנט גראטיס

ביי גרעסערער אבנאחמע פרייז-ערמעסיגונג

גענוע שמאלץ בשר
געקאכטעס

אונד קוה-בוטטער טעגריך פרישע
פערזענדעט
Juda Zins, Husiatyn (Galiz.)

פרייזע אונד הכשרים מהרבנים הגאונים
מבערוואן מפרעמיסלא ומסטרא שליט"א וענדע
אויף פערלאנגען.

ISIDOR KRIEGER

Friedland bei Mistek (Mähren)

פערזענדעט פוהרמאנס- אונד פיאקער-
פייטשען אויס פרימא קערן-לעדער גע-
שניטטען צו ביליגסטען פרייזען. פערזאנד
פער נאכנאחמע.

כל הבא לקאלאמיי

ורוצה לאכול בשול ביינומו בכשרות ונספיות
עצהו"מ. שיטעס לחכו וללון לינה הגונה
שיפס רצון, יפנה נארס להאטעל
ורעסטאראציאן. שהכניתי פה מחדש בבית
המנ' ה"ר עזריאל העלער ברחוב וואלאווא.
שלמה שטיין.

ר' עזריה פיגו

שנתבקר לטוב כמעט בכל עתוני היהודים
העכרים והלועזים, מחירו הוא עתה רק
כחר אחר, ולמו"ם ראב"ט הגון. האדרסה:
A. Apfelbaum Rzeszow, (Gal.)

Wyd.: **Naftali Hof.**
S. M. Lazer.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
Druktem S. L. Deutschera v Podgorzu

מאמיעס פאסט-הערינגע

איך אָפּפּערירע

נייע פאָסט-קאַלע צירקא 30 שטיק א 4 כר. פראנקה יעדע
שטאציאן.

1/4 מאננע 22 קראנען, 1/8 מאננע 12 קראנען אב קראנא.

Geopold Bertel, Krakau.

ביי פערלאנג פרייזקוראנט גראטיס.

גרשם באדערס

"יודישער פאלקס-האלענדער"

פינפצעהנטער יאהרגאנג (לוח לשנת תר"ע)

ערשיינט גאר אין ניכען. פון זיין אינהאלט איז צו ערוועהנען:

(א) פלוני אלמוני; פון דער פערזאנלעכייט אויף דער צוקונפט; (וועגען דעם יודישען
פראָלעטאָריאט און זיין פּערזענלעכע צום ציוניזמוס). — ג. ב. ר' בעריש מייזעלס (בוּאָ-
גראַפיע). — ג. ישעיה שטיינמאַן: פּלוצים רערשראָקען (ערצעהלונג). — ד. יעקב
גאַרדין: דאָס טעאָטער. — ה. ראובן פּאהן: א בעשווערליכע ירושה (פּוּנים קראים לעבען).
ו. ג. די ערשטע יעוואַישע און לעמבערג (היסטאָרישע שטודיע). — ז. יהואש: שבל
אהן גאט (געדיכט). — ח. ר"ד נתן בירנבוים: צוויי פראגען (ושראגאן און ציוניסטישע
לאנדעס-פּאָליטיק. — ט. אברהם וויעוויאָקא: די שטאַרט פּוּנים אלטען שלאס (א קאפי-
טעל פון א טעאָמא). — י. אנועלם קלוינמאַן: ברוגו געווארען (נאָוועלי). — יא. יעקב
מעסטעל: קלאנגען (געדיכטע). — יב. צבי שפיצער: יעקב גארדאן (מיט פּאָסט-גראַפיע). —
יג. יעקב ליפּעץ: רוטע פּוטער (סקיצע). — יד. מאיר האַרטיגער: קיין אמעריקא!
(געדיכט מיט מוזיק-נאָטען). — טו. צבי שפיצער: ווילהעלם פּעלדמאַן. — טז. גרשם
באָדער: מעגשען און לעבען (בילדער און געשטאַלטען). — יז. שוואַרץ: די טאה (געדיכט).
יח. יעקב גאַרדין: טיפּען-גאַלעריע. — יט. ג. ב. משה פּראַפּיט-מאַכער (סילוועטע). —
כ. מ. האַלפּערן: איינזאַמע שאַטענס (געדיכטע). — לא. יעקב גאַרדין: מיין ערשטע
דראַמאַ (א פּרק זכּרונות). — לב. דוד קלינגהאַפּער: אַטלאַפּען (סקיצע). — לד. יעקב
מעסטעל: מיין הלום (געדיכט). — לז. ג. ב. שאַרלאַטאַנישע קרעטיזימען (קריטיקען).
דער קאַלענדער וועט האַלטען צירקא 300 גרויסע זייטען דרוק און וועט קאַסטען

1 קראַנע אָהן פּאַרמאַ (פּאַרמאַ 20 העללער).

ווער עס שיקט אצינד איין דאס אבאנאמענט אויפן קאלענדער בעקומט אלס פרעמיע; די ביי
אצינד ערשינענע צוויי העפטען „שטראהלעך" וועלכע קאסטען ואנסט 60 העלער) גראטיס.
אדרעסע:

Gustav Bader, Lemberg, Sonnengasse 27.

Erstes und Grösstes
Grammophonhaus
JOSEF WECHSLER

Engros & Endetail

LEMBERG, Sykietnuka 2. KRAKAU, Grodgasse 71.

גענעראלפערטרעטער דער גראמאפאן אקציען-

געזעלשאפט מיט מארקע „שרייב ענדער ענגעל"

ארעסטעס לאגער פאלינישער, דייטשער, העברע-

אישער אונד יודישער פראסטען מיט מארקע „ענגעל"

20 000 פלאטטען ערסטערסטער קינסטלער

שמעטס אָם לאַנער!

רעפּראָדוּסירטע אונד ווערקשטעטע אים אַרטען

בעסטע אומטוישבערינגונגען. — פרייזקאטלאָגע

גראטיס אונד פראנקא.

כשרה זעלכווארען-פאבריק

A. Finkelstein, Lemberg, Goluchowskipl. 2

ליעפערט אלע סארטען זעלכווארען, בעסטע כשרה דעליקאטעסע. די פאבריק איז

מיט דען מאדערנסטען בעהעלפען איינגערעכטעט, ווי עלעקטרישע קראפט א. ו. ו.

אונד ערציגט נור פרימא-ווארע

בהכשר הרה"ג ר' משה כאב"ד האב"ד פה.

ספר הגאולה לרמב"ן ז"ר

באשר נשאר לי עוד מעט מן ספר
הגאולה שהוצאתי לאור זה לא כבר
ע"כ הורדתי מחירי ממחר הקודם. הוכן
הספר על עניני הגאולה העתידה והעתקתי
אותו מן כתב יד ישן המונח בכריש
מוזעאום בלונדון.

מחיר הספר עם המשלוח 1 קראנע.
גם תוי הפאסט אקבל במחירו

J. Lipshitz, I. Finch St., Brick Lane
London, E.

משוררים געזוכט.

איך זוכע פיר רי ימים נוראים הבע"ל
איינען גוטען באסיסטען. איינען גוטען
טענאָר, וועלכע גוט נאָמען לעיען קענען
אונד מיט גוטען שטימען בענאכט זינד,
געהאלט צו 100 קר. קאָסט עס קוואר-
טיער, אויך נעכענאיינקאממען ביז 70 קר
צו מעלדען ביז 8 אויגוסט 1909 אן
Simon Deutsch Oberkantor
Oświęcim (Gal.).

שדכני.

דורך מיינע לאנגיאָהריגע געשאַפּטם-
רייזען האבע איך מיר איינען גראָסען
בעקאנטענקרייז אין בעסערען הייזערן אין
אַסטערייך-אונגאַרן, דייטשלאַנד אונד
בעלגיען ערוואָרבען, זא דאס איך איבעראל
פריי אויפטרעטע אונד ענטגעגענקאמען
פּינדע. מיינע טיכטינקייט ווארדע פּיעל-
פּאָך אנערקאנט. איך פּערמיטלע פיר
יעדען שטאנד, פּאָן 1000 קראנען נון
אויסוואַרמס, פיר שטדענען רעליגיאָזע ווי
פיר פרייזינגיגע פּאַמיליען. בין אימ-
שטאנדע יעדעס זיינען וואונש צו ענט-
שפּרעכען. שטרענג דיס קרעט גא-
ראַנטירט. אים מקיים צו זיין וחי
אחיק עמך רופע איך שדכנים זאווי
פרייזאמע ביי גוטען פארטיען זיך אן מיך
צו ווענדען. זיכערער ערפּאָלג.

Abraham Urbach Kraków
ul. Józefa 5

דבר יום ביומו

מאת הרב הדרשן מו"ה חיים קנאלער
בפרעמישלא, מכול דברי תורה, הלכה
ואנדה וטעמי מנהנים לכל יום ויום מימי
השנה, מפתח לדעת כל יום בחדש באיזה
יום בשבוע יחול, מאורעות שאירעו ונסים
שנעשו לאבותינו בכל יום, פסודת נאונים
וצדיקים ודברי תורה מהם לעת הצרך. —
חלק א' על חדשי הקיץ מחזיק 240 עמודים
אַקטאַב גדול, מחירו כתר אחד וכן חלק
ב' לחדשי החורף הנמצא עתה תחת מכש
הדפוס. — לפנות אל בן המחבר:

Buchdruckerei Knoller's Sohn
Przemyśl.

למבחי מהום עסק

באחד הרחובות ההומיות במרכז העיר
קראקא יש למסור חצי חנות גדולה עם
חלון להצגת סחורה, מוכשר למכירת כסף-
חדש, חוהמות של קאושוק, פונגורפות,
חורתים ולצורפי זהב. לשאול באדמינ.
של „המצפה".

יואל וויינרעב, לעמבערג, קראקויער-גאסע נומר 32 עקע שטעלעצקאנאסע נומר 2

עמפּיעהלם זיינ גרעסטעס

שפּעציעל פּיר אויסשטייער איינהייפע איינגעריכטעטעס מאַנאַזין פּאָן ניידייטען אין שניטט זיידעך, וואַרלשטאַפּע- מאַדע-וואַרען.